

Handwritten signature or name at the top of the page.

ქართული კალენდარი

1884 წ.

37816

გ ა მ თ ც ე მ უ ლ ი

ზ. მთაწმინდელისაგან.

1884

მ. ვართანიანის სტამბა, ლა კომპ.

თ ბ ი ლ ის შ ი.

Доз. Цензурою Тифлисъ, 30 ноября 1883 года.

წმ. წმ.	წმ.	ი ა ნ ე ა რ ი 31 დ ლ ე .	ახ. მთე.
კვ. †	1	წინა დაცვ. უფლისა და წმ. ვასილ.	14
ორშ.	2	წმ. სილიბისტრო რომთა პაპისა.	15
სამშ.	3	წინასწ. მეტ. მალაქიასი მოწ. გორ- ლიასი.	16
ოთხ.	4	კრება 70 მოციქულთა.	17
ხუთ.	5	მოწამე თეოპემპოსი და თეონისა.	18
პარ. †	6	გამოცხადება უფლისა (ნათლ. ღება.)	19
შაბ.	7	კრება წმ წინ-მეტყვ. წინა-მორბედ. და ნათლის მცემელ. იოანესი.	20
კვირ.	8	ღირსთა მამ. გიორგისა და მელანიასი, წმ. მოწ. აბასი (ქართვ. ეკკ.)	21
ორშ.	9	მოწ. პოლევკოსი, წმ. პეტრესი, ძმ. დიდისა ვასილისა.	22
სამშ.	10	წმ. გრიგორი ნოსელისა და თეზოვი- სა, მეუღლისა მისისა.	23
ოთხ.	11	ღირსისა მამ. ჩვენისა თეოდოსისა.	24
ხუთ.	12	მოწ. ტასიანისა წმ. მოწ. პეტრესი.	25
პარ.	13	მოწ. ერმილესი, სტრატონიკისა, პეტ- რესი, ღირ. მამ. იაკობისა.	26
შაბ.	14	ღირსთა მამ. სინას მომწუქდართა, წინა ქართვ. განმანათლებელ. (ქარ. ეკ.)	27
კვირ.	15	ღირ. მ. პავლ. თებელ. და იოან. გლახ.	28
ორშ.	16	თაყვანის-ცემა პატიოს. ჯაჭვისა წმ. და ყოვლად ქებ. მოც. პეტრესი	29

წიგნი	კ	ხანგარი 31 დღე.	ახ. მთვ.
სამშ.	17	ღირსისა მამისა ანტონ დიდისა.	1
რთხ.	18	წმ. ათანასე და კირილე ალექსანდ. მთ. ეპისკ.	2
ხუთ.	19	ღირ. მ. მაკარი ეგვიპტელისა ანტონი მარტო-მყოფ. (ქართუ. ეკვ.)	3
პარ.	20	ღირ. მაქსიმეტიმე დიდისა, მოწამეთა ბაისსა და ეეს.	4
შაფ.	21	ღირ. მამ. მაქსიმეტიმე აღმასარებელისა. მოწ. ნეოფიტე და ეგნატესი.	5
კვირ.	22	მოციქ. ტიმოთესი, მოწ. ანასტასიახი.	6
ორშ.	23	წმ. მოწ. კლიმენტისა. მოწ. აგათან- გელისა, ღირ. მამ. გენადისა.	7
სამშ.	24	ღირს. მამ. ქსენო და მაკედონისა.	8
რთხ.	25	წმ. გრიგორი ღებოს-მეტყველისა.	9
ხუთ.	26	ღირ. მ. ქსეფონტისა და მარიამისა.	10
პარ.†	27	აღმოცენ. ნაწილთა წმ. მამ. იოანე ოქროპირისა.	11
შაფ.	28	წმ. მამ. ეფრემ ასურისა დრ თერადოსტა თობელისა.	12
კვირ.	29	აღმოცენება ნაწილთა, წმ. მამ. ეგნა- ტე ლმერტ-შემოსილისა.	13
ორ.†	30	კრება სამთა მამ. ვასილ დიდ, იოანე ოქროპირისა და გრ. ღვთ. მეტყ.	14
სამშ.	31	წმ. საკ. მიქმედ. კვიროს და იოანესი.	15

წიგნი	თეზურვალი	29 დღე.	ახ. მთვ.
ოთხ.	1	მოწ. ტრიფონისა ღირ მ. პეტრესი.	16
ხუთ.	2	მიგებება უფლისა.	17
პარ.	3	წმ. დამართლისა სვიმეონ ღვთის მიმ- ქმელისა და იხნა, აზარიასი.	18
შაბ.	4	ღირ. მამ. ისიდორე და კირილესი წ. მთ. მოწ. გიორგისა.	19
კვირ.	5	მოწ. ალათია და თეოდოელისა.	20
ორშ.	6	ღ. მ. ვუკოლესი მოწ. მართა და მარ- ტიამ.	21
სამშ.	7	ღირ. მ. ჰარტენისა და ლუკასი წმ. 1003 მოწამეთა.	22
ოთხ.	8	წინააწ. მეტე. ზაქარიასი, დიდ. მოწ. თეოდორე სტრატილატისა.	23
ხუთ.	9	მოწ. ნიკიფორესი წმ. მოწ. მარკელი და პანკრატისი.	24
პარ.	10	მოწ. ხარლამპე და პორფირესი, ლუ- კა გერმან, არკადისა და სხვ.	25
შაბ.	11	წმ. მოწ. გლასისტი ღირ. მ. დიმიტრესი.	26
კვირ.	12	წმ. მელენტიისა ღირ. მამ. ალექსისა. ღირ. მარტიასი და ეფენისა.	27
ორშ.	13	ღირს. მამ. მარტიანესი, სიმონისა და მელეოგონის.	28
სამშ.	14	ღ. მ. კირილე, აქსენტი და სხ. კრება.	1
ოთხ.	15	მოც. ონიმედი, ღირ. მ. ევსევი.	2

სტ. მწ.	სტ. მწ.	თებერვალი 29 დღე.	ახ. მთვ.
ხუთ.	16	მოწ. პამფილესი, პავლესი და სხვ. წმ. ფლოვიანისა.	3
პარ.	17	დიდ. მოწ. თეოდორესი წმ. მარიაშისა	4
შაფ.	18	წმ. ლეონისა, რომთა პაპისა ღირს. მამისა ალაპიტა და ფლაემონისა.	5
კვირ.	19	მოციქ. არხიპოსი და ფილომონისა. (დიდი აღების ღამე.)	6
ორშ.	20	წმ. ლეონტი კატანელ ეპისკოპოსისა. ღირ. მამ. ალათონისა, რომთა პაპ.	7
სამშ.	21	ღირ. მამ. ტიმოთესი წმ. ეესტაფისა და გრიგორისა.	8
ოთხ.	22	ღირ. მამ. ათანასესი, პოენა პატროს. ნაწილთა. წმ. მოწ. ევგენიასი	9
ხუთ.	23	წმ. მოწ. პოლიკარპე სმირინელ ეპისკ. ღ. მ. იოინე, ანტ. და ალექსანდრ.	10
პარ.†	24	პირველი და მეორე პოენა წინამორბედის თავისა, ღირ. მ. ერასმისა.	11
შაფ.	25	წმ. ტარასისა, კონსტანტინ. ეპისკოპ.	12
კვირ.	26	წმ. პორფირესი იაზელ მთავარ. ეპისკ.	13
ორშ.	27	წმ. პროკოპისა, დეკაპოლიტისა, ტიტესა და თელალიისა.	14
სამშ.	28	ღირ. მ. ვასილ. წმ. მოწ. ნესტარისა. ღ. დედ. მარინე კირა და დომნიკ.	15
ოთხ.	29	ღირს. კასიანე რომაელისა,	16

წმ.	დღე	მარტი 31 დღე.	ან. მოვ.
ხუთ.	1	ღირ. მოწ. ევდოკისა და ანტონისა.	17
პარ.	2	წმ. მოწ. თეოდოტესი, ღირ. მ. ალაფონისა, წმ. არსენისა.	18
შაბ.	3	მოწ. ევტროპისი, კლეონიკი და ვასილისა.	19
კვირ.	4	ღირ. მ. გერასიმესი, მოწ. პაულე და ელენისა, წმ. გრიგორისა.	20
ორშ.	5	მოწ. კანონისა და ონისიმესი. ღირ. მამ. მარკოზისა.	21
სამშ.	6	წმ. 42 მოწ. ამორიაში. ღირ. მ. აკაკ. მოწ. კონსტანტ. და თეოფილესი.	22
ოთხ.	7	წმ. მოწ. ერფრემ, ვასილი და ევგენისა, ღირ. მამ. პაულესი.	23
ხუთ.	8	ღირ. მ. თეოფილატე და დომენტისა.	24
პარ.	9	წმ. მოწ. 40 სევასტიელთა, წმ. კესარ.	25
შაბ.	10	წმ. კოდრატ. კიპრიან. და ვიკტორ. წმ. დედ. ვასილის და თეოდორესი.	26
კვირ.	11	წმ. სოფრონისა, იერუსალიმ. პატრიარხისა.	27
ორშ.	12	ღირ. მ. თეოფანესი, წმ. გრიგორისა.	28
სამშ.	13	წმ. ნიკიფორესი, კონსტანტინეპოლ. პატრ. მოწ. ქრისტინესი.	29
ოთხ.	14	ღირს. მამ. ვენედიკტესი, წმ. თეოგნეტეს, კიევის მიტროპოლიტისა.	30

დღე	წი	მარტი 31 დღე.	ახ. მთვ.
ხუთ.	15	წმ. მოწ. ალაპისი, წმ. მოწ. ალექ- სანდრესი.	1
პარ.	16	წმ. მო. საბიანესი, წმ. მოც. არისტო- ბელისა.	2
შაფ.	17	ღირ. მ. ალექ. ღვთ. კაც. და შაკარისა.	3
კვირ.	18	წმ. კირილე იერუსალ. ღირ. მ. ტრო- ფიმესი.	4
ორშ.	19	მწ. ხრისიანესი, დარიასი და კლევდიასი	5
სამშ.	20	ღირ. მ. იოანე სერგეი და პატრიკისი.	6
ოთხ.	21	ღირ. მამ. იაკობ გვისკოპ. წმ. კირი- ლე ეპ. ღირ. მ. თომა პატრ.	7
ხუთ.	22	წმ. მოწ. ვასილისა	8
პარ.	23	წმ. მოწ. ნიკონისა და შოწ. ლიდიასი	9
შაფ.	24	ღირ. მ. არტემონ, იაკ. და ზეკარდასი.	10
კვ. †	25	ხარება ეოელ. წმიდ. ღვთის-მშობლ.	11
ორშ.	26	კრება გაბრიელ მთავარ ანგელოზისა.	12
სამშ.	27	მოწ. მატრონე თესალონიკელისა.	13
ოთხ.	28	ღირ. მ. ილარიონ და სტეფანესი.	14
ხუთ.	29	ღირ. მ. მარკოზ კიწილ. და იონესი.	15
პარ.	30	ღირ. მოწ. ბონ. აღმწერელისა, წმ. ზო- სიმესი.	16
შაფ.	31	მოწ. იპატისი, ღირ. მამ. მიქციქულთა. დავით გარეჯლ. აღუდაბ. (ქარ. ეკ.)	17

სტ.	თბ.	აპრილი 30 დღე.	ახ. მთვ.
ქვ. †	1	შესვლა უფლისა იერუსალიმს, მაზი- ამ ეგვიპტ. მაკარი და ექვთიმესი.	18
ორშ.	2	ღირ. მ. ტიტესი, მოწ. პოლიკარპესი.	19
სამშ.	3	ღირ. მ. ნიკიტასი, მოწ. ელპადოფრესი.	20
ტოხ.	4	ღირ. მ. იოსებ, ზოსიმე და გიორგისი.	21
ხუთ.	5	მოწ. აღთაპოდესი თეოდორე და მარ- კოზისა. (დიდი ხუთშაბათი).	22
პარ.	6	წითელი პარასკე ევტიმესი, კოსტანტ. ეპისკოპოსისა.	23
შაფ.	7	დიდ. შაფ. ღირ. მ. გიორგე ნდანილი სერაპიონის.	24
კვ. †	8	წმ. აღდგომა ქრისტე და მ. იროდიონ.	25
ორ. †	9	მოწ. ევფსიხიასი ღირ. მ. შადიმისა.	26
სამ. †	10	მოწ. ტერენტი, აფრიკან. მაქსიმესი. თეოდორე. ალექსან. და იაკობისა.	27
ტოხ.	11	წმ. მოწ. ანტუპასი. მოწ. მარტინიანისა.	28
ხუთ.	12	ღირ. მ. ვასილი და ისაკიას, მოწ. მ- ნე, დავით და სხვ.	29
პარ.	13	მოწ. ანტემონისა, მოწ. თომადიასი.	30
შაფ.	14	წმ. მარტინესი, რომის პაპისა.	1
კვირ.	15	მოც. არისტარხე პუდისა ტროფიმ. და ანასტ. მოწ. სუნიასი. (ქართ. ეკ.)	2
ორშ.	16	მოწ. აღაპიასი, ირინე და ქიონისა, მოწ. ლეონიდასი.	3

წიგნი	დღე	აპრილი 30 დღე.	ახ. მთვ.
საქმ.	17	წმ. სვიმონისა ღ. მ. ალაპიტ, აკაკი და ზრსიმესი.	4
ოთხ.	18	ღირ. იოანე და კოსმასი, მოწ. ბი-ტორ სებარიენელისა.	5
ხუთ.	19	ღირ. მ. იოანესი, გიორგისა და ტტი-ფონისა.	6
პარ.	20	ღირ. მ. თეოდორე, ანასტასი და გრი-გორისა ანტიოქ. კატრიარხისა.	7
შაბ.	21	წმ. მოწ. თეოდორესი. და წმ. მაქსი-მესი.	8
კვირ.	22	წმ. მოწ. კლიმენტის, ლუკასი. და ნათანილისა.	9
ორ.†	23	წმ. მოწ. გიორგი ძლევა, მოსილისა, მოწ. დედოფ. ალექსანდრე'ი.	10
სამშ.	24	მოწ. საბა სტრატილატისა.	11
ოთ.†	25	მოც. და მახარებელისა მარკოზისა.	12
ხუთ.	26	წმ. მოწ. ვასილისა, წმ. სტეფანესი.	13
პარ.	27	წმ. მოც. მოწ. სვიმეონისა, ნათესავი უფლისა ღ. მ. სტეფანესი.	14
შაბ.	28	მოწ. ზინონ, ევსევი და სხვ. წმ. კი-რილესი.	15
კვირ.	29	წმ. 9 მოწ. კიზიცეში ღირ. მამ. მე-მონასი.	16
ორშ.	30	მოც. იაკობისა, წმ. დომენტისა.	17

სტ.	სტ.	მ თ ი ს ი ვ ი ლ ჯ ე .	სტ.	სტ.
სამშ.	1	წინასწ. ანგემათისა და მ. ჭაყუნისა.	18	18
ოთხ.	2	წმ. იოანესისა დიდ. აღმოცემბეს წმ. წილთა.	19	19
ხუთ.	3	წმ. მოწ. ტიმიოთე და მოკრისა.	20	20
პარ.	4	წმ. პელაგ. სილივენიუ და გრაზმისა.	21	21
შაგ.	5	დიდ. მოწ. ირინესი წმ. მამ. მამიკელ და ანდრიასი.	22	22
კვირ.	6	წმ. გიორგისა და წმ. გარბარეცი.	23	23
ორ.†	7	გამოცხ. მატეოს. ჯვარსაჲდა წმ. მ. ხეფნესა.	24	24
სამ†	8	მოც. და მახარებთა მთაწმიდეთის მე-	25	25
ორ.†	9	აღმოცხადება წმ. ანდრია, წმ. თეოდოსი და სანს. მომქ. ღმ. შოომლიმ.	26	26
ხუთ.	10	მოც. სიმონ ზილოტისა და წმ. ისიდორ.	27	27
პარ.	11	დგრ. მ. მეთოდე და კასტენისა.	28	28
შაგ.†	12	წმ. ეპიფანესი და გერმანესი წმ. დო- დო. გარეჯ. (ქართ. იეკუ.)	29	29
კვირ.	13	მოწამ. გიორგი აღმასარებელისა ღირს მ. ექვთ. ქართველისა.	30	30
ორშ.	14	მოწ. ისიდორ. მასიმესი და ღირ. სერაპიონისა.	31	31
სამშ.	15	ღირ. მამ. პოხოში დიდ. და წმ. მეფ. ძისა დიმიტრისა.	16	3

წილი	წელი	ს. შ. შ. ი. 16. ი. 31. დ. ლ. ე.	წილი	წ. მთ.
ოთხ.	16	ღირ. მ. თეოდორე და ეფრემოსა.	4	4
ხუთ.	17	ამაღლები უფლოსა და წმ. მოწ ან- დრონიკისა და სტეფანესი.	5	5
პარ.	18	მოწ. თეოდორე და ვით და დარეჯან.	6	6
შაბ.	19	ღირ. მამ. კორნილიუსი, ეგნატე და პეტროკისა.	7	7
კვირ.	20	საონა ნაწ. წმ. ალექსისა მთხ. ში- ტროპოლ.	8	8
ორშ.	21	წმ. მარტიანოსა და მეფ. კასტანტი- ნესი და დედ. მიხისა ელენესი.	9	9
სამშ.	22	მოწ. ევსთროკისი და მრგებეა ხატ. -ის მიღეთის-შობლისა და მთ. კონ.	10	10
ოთხ.	23	ღირ. მ. მხარლისა და ეფროსინესი.	11	11
ხუთ.	24	ღირ. მამ. სომონ და ნიკიტასი.	12	12
პარ.	25	მესამედ პონა იოანე ნათლის მცემ. თავისა და სილოუსი მონი.	13	13
შაბ.	26	დღე წმინდისა ნამეზისა ცარაი და ალ- -ის სესი მოწ. გიორგიესა.	14	14
კვ.	27	დღე სულის წმინდისა მოფენისა.	15	15
ორშ.	28	ღირ. მ. ნიკიტასი, წმ. ეგნატე, როსტი	16	16
სამშ.	29	მოწ. თეოდოსისა.	17	17
ოთხ.	30	ღირ. მამ. ისაკ დალმანტელისა.	18	18
ხუთ.	31	მოციქ. ერმესი, მოწ. ერემიასი და ფილოსი.	19	19

წიგნი	თვე	დღე	წიგნი	თვე
პარ.	1	მთაწითის ტინე ფლორისა და ღირსმამა	20	წიგნი
შაფ.	2	წმ. ნიკიფორესი, კოსტანტინე: პატრ.	21	წიგნი
კვირ.	3	წმ. მოწ. ლუკიანესი, პავლე და კლავდიუსი წმ. დისა მთაწ. პავლესი (დაწყ. პეტრე პავლესი მარხვისა.) იტენიპოპ	22	წიგნი
ორშ.	4	წმ. მიტროფანე კოსტანტინე: პატრ.	23	წიგნი
სამშ.	5	წმ. მოწი სოროფესი, მნიკანდრესი და (ლეონიდასი) კოსტანტინე.	24	წიგნი
ოთხ.	6	ღირ. მ. ბესარიონ და ილიარიონე	25	წიგნი
ხუთ.	7	მთაწ. თეოდოტისა, წმ. მოწ. მარკუსი ლასი კირილესა, და სხვ.	26	წიგნი
პარ.	8	მთაწ. ევანგელისა და ნიკოლოზისა წმ. ეფრემისა და ანტონისა	27	წიგნი
შაფ.	9	ღირ. მ. კაროლე და ალექსანდრესი	28	წიგნი
კვირ.	10	წმ. მოწი ტიმოთეოსი მთაწ. ალექსან.	29	წიგნი
ორშ.	11	წმ. მოწი ბარფლომი და ბარნაბასი	30	წიგნი
სამშ.	12	ღირ. კონსტანტინე: პეტრე დმიტრესი	2	წიგნი
ოთხ.	13	მთაწ. აკლინასი და ატონინასი, წიგნი ნასწარე მეტყ. მწიგნოსი.	3	წიგნი
ხუთ.	14	წინასწარ-მეტყ. ელისესი წმ. მესობე ღირ. კოსტანტინე: პატრ.	4	წიგნი
პარ.	15	წინასწარ-მეტყ. მოდესტისა, რომანესი მოსკოლიტროსი იტენიპოპი	5	წიგნი

დღე	თვე	საგანები	წელი
		საგანების 30 დღე.	
შაბათი	16	წმ. გიორგი მთავრისა, მანტა, მუხისკობისა	6-ენ
კვირი	17	მოწ. მანუელისა, საბალონისა და ისტატიანისა	7-ენ
ორშაბათი	18	მოწ. ლევანტისა და ბატისა	8-ენ
სამშაბათი	19	წმ. გიორგი მთავრისა, შუთლისა და მოწ. ზოსიმესი	9-ენ
ოთხშაბათი	20	წმ. მეთოდისა, მოწ. ნიკოლოზისა	10-ენ
ხუთშაბათი	21	მოწ. თეოდოსიისა, სტეფანოსისა და ნიკოლოზისა	11-ენ
პარაკლიტი	22	წმ. გიორგი მთავრისა, მოწ. გიორგი მთავრისა	12-ენ
შაბათი	23	მოწ. ნიკოლოზისა, მიგვიმედი ვიწრო მერისა	13-ენ
კვირა	24	წმ. გიორგი მთავრისა, ნათლისმცემლისა	14-ენ
ორშაბათი	25	წმ. გიორგი მთავრისა, ნეტარ. მთავრ. მასტროსა	15-ენ
სამშაბათი	26	წმ. გიორგი მთავრისა, ნეტარ. მთავრ. მასტროსა	16-ენ
ოთხშაბათი	27	წმ. გიორგი მთავრისა, ნეტარ. მთავრ. მასტროსა	17-ენ
ხუთშაბათი	28	წმ. გიორგი მთავრისა, ნეტარ. მთავრ. მასტროსა	18-ენ
პარაკლიტი	29	წმ. გიორგი მთავრისა, ნეტარ. მთავრ. მასტროსა	19-ენ
შაბათი	30	კრება თორმეტთა მოციქულთა	20-ენ

წილი	სახელი	სახელი	წილი	ახალი მთე.
კვირ.	1	წმ. გიორგი უფლებლო მთავარი. კონსტანტინე და დედამანესი.	21	21
ორშ.	2	ღვთისმეტყველებლისა და სწავლისა ყოვლისადაც წმ. გიორგისა ღმერთის-მშობლისა.	22	22
სამშ.	3	წმ. გიორგი. იაკობი. ანტონი. პეტრი. იოანე.	23	23
ოთხ.	4	წმ. ანდრეა კრიტელისა და მართლმადიდებლისა.	24	24
ხთ. †	5	ღ. მ. ათანასესი, კონსტანტინე და ილია.	25	25
პარ.	6	ღმ. იმედიანისა, გიორგი მთავრისა და ვასილისა მოწამებლისა.	26	26
შაბ.	7	ღმ. მამია მთავრისა და გიორგისა.	27	27
კვ. †	8	ღმ. გიორგი. პროკოპი და ყანა და ღმ. გიორგი.	28	28
ორშ.	9	წმ. გიორგი და პეტრი და კრიტი და თეოდორესი.	29	29
სამშ.	10	დადებენ უფლებს. სამოსლისა და მოსკოვისა.	30	30
ოთხ.	11	ღმ. გიორგი. ეფრემი და წმ. დიდისა მთავრისა ილიასი.	31	31
ხთ. †	12	გიორგი. პროკლესი, ღმ. მ. იოანე და გაბრიელ ათონელის (ქ. ეკლ.)	1	1
პარ.	13	კრება წმ. მთავ. ანგელ გაბრიელისა.	2	2
შაბ.	14	მოც. აკვილესი, ღ. მ. თინათინესი.	3	3
კვირ.	15	გიორგი. კირიკე და იელიტასი, წმ. გიორგი. ციქულთა სწორისა და ელენისა.	4	4
ორშ.	16	წმ. გიორგი ათონელისა და ათონა მთისა და სთქმ. გიორგი. იელიტასი.	5	5

სტ.	წი.	სტ.	წი.
სამშ.	17	დიდ. ცნობა. შარინისი და ლეონტიანებისა და ლაზარესი.	17
ოთხ.	18	მოწე. ემელიანე და იაკინტესი.	18
ხუთ.	19	ღირ. დედისა შარინისი და ლ. მამ დროსი, წმ. მთავარ. რომანისა.	19
პარ.	20	წმ. წინაშე. მეტ. ილიასი, ღირ. მთავარ. გელარციელ.	20
შაბ.	21	ღირ. მ. მსიმეონ და იოსებნი.	21
კვ.	22	წმ. მარიამ მცხელისა და ელინისა.	22
ორშ.	23	მოწე. ტროფიმე და ბიერვილიესი.	23
სამშ.	24	მოწე. ქრისტოფანისა და მთ. ბორისა და გლებისა.	24
ოთხ.	25	მცხელ. წმ. ყნისი, წმ. თლომპიად.	25
ხუთ.	26	წმ. მოწე. ერმალოზისა, ღირ. მოსისი, პარასკევასი.	26
პარ.	27	დიდი მოწე. პანტელიმონისა და ნეფტარი ნიკოლოპისა.	27
შაბ.	28	მოწე. პროხორე და ნიკანორისა.	28
კვ.	29	მოწე. კალინიკები, სერ. ფიმე და სტახისა (ქ. გკელს).	29
ორშ.	30	მოწე. მარკო და სერგიონისა.	30
სამშ.	31	წმ. ანდრონიკე და პეტროსი.	31

წილი	სტ.	ს. ე. ზ. მ. ი. ს. ტ. ო. 31 გ. ლ. ე.	წილი	პ. მ. ზ.
პარ.	17	მოწ. გირთნ, პბილიპე და ცეპრენანე.	†	6
შაფ.	18	მოწ. ფლოროსა და ლაფროსტოზი. მოწ.		7
კვირ.	19	მოწ. ანდროსა და სტრატონილატა.		8
ორშ.	20	წინასწამეტ. სამოელისა. შ. სტეირანი.		9
სამშ.	21	ლირ. მამ. თადეოზისა. ლირ. მამ.		10
ოთხ.	22	მოწ. ალათონიკისა. მოწ. ფელსონასი.		11
ხუთ.	23	მოწ. ლუპუსი, წმ. მოწ. სირინესი.		12
პარ.	24	წმ. მოწ. ეფთხისი, კლმოკაწაწმ. წმ.		13
შაფ.	25	შოც. ბართლომე და ვატესი, წმ.		14
კვირ.	26	მოწ. ანდრიანე და ნატალიასი.		15
ორშ.	27	ლირ. მამ. პიმენი და სკაბაზანი.		16
სამშ.	28	ლირ. მამ. მარკსა წმ. საბაზან წმ.		17
ოთხ.	29	ნათლ. წმ. ემლიტაჰის კეთჰ (მარხვა).		18
ხუთ.	30	ალმ. წმ. ნიკოლოზი და ნიკოლოზი.		19
პარ.	31	დადება სარკოლისა კოფლად წმიდნი.		20

წილი	ნომერი	სექციის სახელი (30) დღე.	პან. მთე.
შაფ.	1	ღირ. მამ. სვიმეონ მესვეტისა და მათასი. მოწ. ერმოძენისა.	22
კვირ.	2	მოწ. მამანტისა. ღირ. მ. ბიონე მეშრბ.	23
ორშ.	3	წმ. მოწ. ანთიმოსი. ღირ. მამ. თეოქტისტესი, მოწ. ვასილისა.	24
სამშ.	4	წმ. მოწ. ბაბილისა. წინასწ. მეტყუ. მოსესი. მოწ. თეოდორესი.	25
ოთხ.	5	წინ. ზაქარიასი და მარტ. ელიზა.	26
ხუთ.	6	ხსენება მთავარ-ანგელოზ. მიხაილის სასწაულისა. წმ. კირილესი.	27
პარ.	7	მოწ. სოზონისა წმ. იოანე ნოვე. ეპ.	28
შაფ.†	8	შობა ყოვლად წმიდისა ღვთის-მშობლისა.	1
კვ.†	9	წმ. იოაკიმ და ანნასი წმ. ბოსებისა.	2
ორშ.	10	მოწ. მინადორა, და მიტროდორა.	3
სამშ.	11	ღირ. დ. თეოდორასი, მოწ. დიოდორ. და ლეონტ. ღ. მ. სერგისა.	4
ოთხ.	12	წმ. ავტანომისა, მოწ. იელიანესი.	5
ხუთ.	13	კურთხევა ტაძრ. ქრისტ. წმ. ქეთევან დედოფლისა (ქართ. ეკკ).	6
პარ.	14	ამაღლება ჰატიოსნისა ჯვარისა წმ. იოანე ოქროპირისა.	7
შაფ.	15	დიდ. მოწ. ნიკატასი ღირ. კბბნ და იოსებ ალავერდ. (ქართ. ეკკ.)	8

წმ.	დღე	სეკტემბერი 30 დღე.	ახ. მთვ.
კვ.†	16	წმ. მოწ. დიდისა ეფემიასი. მოწ. დ. საბასტიანე და ლიღმილასი.	9
ორშ.	17	წმ. მოწ. დ. პისტი. ელპიდი და ალა. პისა და დედ. მათისა სოთიასი.	10
სამ.†	18	წმ. მოწ. ბიძინა. ელიზბ. და შალვასი. (ქარ. ეკვ.)	11
ოთხ.	19	მოწ. ტროფიმე და დორიშენდოსი.	12
ხუთ.	20	დიდ. მოწ. ევსტათისა მოწ. მოაფრ. მენაილისა ბაირინ. თეოდორ.	13
პარ.	21	მოციკოდრატესი წმ. დიმიტრისა, მოსკოვის მიტროპოლ.	14
შაფ.	22	წმ. მოწ. ფოკასი ღირ. მ. იოანისა ღირ. მამ. თეოდორესი.	15
კვ.†	23	მუსულ.-ღება წმ. იოანე წინამორბედ.	16
ორშ.	24	ღირ. მ. თეკლასი დ. მ. ნიკალოზე. ღირ. ეფფროსინასი.	17
სამშ.	25	ღობისი ეფფროსინესი.	18
ოთ.†	26	მიცვალება წმ. მოციქ. იონე ლეთის მეთევლისა.	19
ხუთ.	27	მოწამ. კალისტრატესი.	20
პარ.	28	ღირ. მამ. ხარიტონ აღმსარებელისა.	21
შაფ.	29	ღირ. მ. კვირიაკე განმორებულელისა.	22
კვირ.	30	წმ. მოწამ. გრიგორესა, მენაილისა (ქევ. მიტროპოლ.)	23

ლექსი	ნომერი	ოქტომბერი 31 დღე.	ახ. მთვ.
ორ.†	1	დაფარვა ყოველად წმ. ლეთის-მშობლისა. ღირ. რომანისა.	24
სამ.†	2	წმ. მოწ. კვიპრიან. მოწ. დ. რუსტინ. დავით და კოსტანტ. (ქ. ეკკ.)	25
ოთხ.	3	მოწ. დიონოსე არეაპიტესი.	26
ხუთ.	4	წმ. მოწ. იერეთეოსი წმ. გურისა.	27
პარ.	5	წმ. მოწ. ხარიტონისი, წმ. პეტრე, ალექსი და იოანასი.	28
შაფ.	6	მოც. თომასი, დ. მ. დავით და მათესი.	29
კვირ.	7	წმ. მოწ. სერბისა და ბაქოსი.	30
ორშ.	8	ღირ. დედ. პელაგისა, თასნასი.	31
სამშ.	9	მოც. იაკობ ალფეოსი. ღირ. მამ. ანდრონიკე და ათანასესი.	2
ოთხ.	10	მოწ. ევლამპი და ევლანპისა ღირ. მამ. თეოდოზილესი.	3
ხუთ.	11	მოც. ფილიპესი მოწ. ზინჭიდისა და ფილონილისა.	4
პარ.	12	ალმოჯენაწ. წმ. იოანე ნათლ. მცემლ.	5
შაფ.	13	მოწ. კარპი, ბენიამინისა ფლგორენტ.	6
კვირ.	14	მოწ. ნაზარისა, გერვასისა, ღირ. დედ. პარასკევასი.	7
ორშ.	15	ღირ. მ. უცეთიმესი და მოწ. ლუკიან.	8
სამშ.	16	მოწ. ლოგან და ასტათე.	9
ოთხ.	17	წინასწ. ოსესე, ღირ. მ. ანდროკრიტ.	10

წილი	წილი	სახელი და გვარი	წილი
ხუტ.	1	წმ. ლუგეცხოთა კოსმის და დამიანესი წმ. იოანე და იაკობისა.	25
პატი.	2	მოწ. გვიინდინე და ეპილოდიფორესი.	26
შაფ.	3	მოწ. ეკეფსიმა, იოსებ, აღაპრ და გიორგი.	27
კვირ.	4	ლიონი მამი, იოანე კესიტი, მოწ. ნიკონი და როსი და სტეფანესი.	28
ორშ.	5	მოწ. გალაკტიონისა და წმ. იოანესი.	29
სამშ.	6	წმ. პავლე აღმსარებელისა, ღირ. მამი.	30
ოთხ.	7	მოწ. იერონისა, ანტონისა და თეოდორესი.	31
ხუტ.	8	კრება, მთავარ-ანგელოზისა, მიხაელისა, მარტა და მარია მისა.	32
პარ.	9	მოწ. ანდრეასი და პორფირისა, დიონისე და მატრონიასი.	33
შაფ.	10	მოწ. ერასტოსი, თეოდოსი და როდიონისა, მოწ. კოსტანტინესი (სანა).	34
კვირ.	11	მოწ. მინა, ბიკტორ და ვიკენტისა.	35
ორშ.	12	წმ. იოანე მოწ. ალ. ღირ. მამი, ნიკოლასი.	36
სამ.	13	წმ. იოანე ოქროპი, მოწ. ნიკიტარესი.	37
ოთხ.	14	(მოძის მარხ. დაწყება.) წმ. ვინც და მარტა ფილ. წმ. გიორგი და ბენედიქტი.	38
ხუტ.	15	მოწ. გიორგისა, სიმონი და ანბროსისა.	39

ღმ.	წი.	ნოემბერი 30 დღე.	ახ. მთე.
პარ.	16	მოც. და მახარებელსია, მათესი, და სერგეას.	12
შაფ.	17	წმ. გრიგორისა ანეოჯისა, წმ. გობრტნისა.	13
კვირ.	18	მოც. პლატონ, რომანოზ და ზაკესი.	14
ორშ.	19	წინასწ. მეტ. აბელდასი, ნიჭარლამისა იოსებისა და რომანოზისა.	15
სამშ.	20	ღირ. მამ. გრიგორი დეკაპოლელისა. წმ. პროკლესი.	16
ოთ.	21	ტაწრად მიქვანება ყოვლად წმ. ღვთ. მშობლისა.	17
ხუთ.	22	მოც. ფილიმონისა, მოწ. ვალერიან.	18
პარ.	23	წმ. ამფილოქესი და გრიგორისა.	19
შაფ.	24	დიდ. მოწ. ეკატერინასი, ანგესტისა.	20
კვირ.	25	წმ. მოწ. კლიმენტ და პეტრესი ალექსანდრ. არხიეპისკოპოსისა.	21
ორშ.	26	ღირ. იაკობ წმ. ირკუტინოქესტისა.	22
სამშ.	27	მოწ. იაკობ სპარსისა, ღირ. მამ. კალადი და რომანოზისა.	23
ოთხ.	28	ღირ. მოწ. სტეფანეში, მოწ. რინარქესი, ვასილისა და იოანესი.	24
ხთ.	29	მოწ. პარამონისა და ფილემენისა. დიდ. მოწ. აბიბოსი. (ქ. ეკ.)	25
პარ.	30	მოც. ანდრია პიტველ. წოდებულისა.	26

წიგნი	პირობა	დევკემბერი 31 დღე.	ახ. მთვ.
შათ.	1	წინასწ. მეტ. ნაუმისა, მოწ. ანანასი.	27
კვ. †	2	წინასწ. მეტყ. ჰმბჰკუშისა, ღირ. მამ. იესე წილკნელისა. (ქარ. ეკკ.)	28
ორშ.	3	წინასწ. მეტყ. სოფ. ანისი, ღირ. მამ. საბაძსი, იოანესი და თეოდორესი.	29
სამშ.	4	ღიდ. მ. ვარვარასი, ღირ. იოანე და სტ.	30
ოთხ.	5	ღირ. მამ. საბა განწმენდილისა, კარიონა და ზაქარიასი.	1
ხუთ. †	6	წმ. ნიკოლოზი საკვირველთ. მამკმედქა, მირონ ქალკუბისკა.	2
პარ.	7	წმ. ამბროსი მედინელ ეპისკოპ. ღირ. მამ. ანტ. სინაისკა პავლ. და იოან.	3
შათ	8	ღირ. მ. პატაპისა, მოტ. სოსთენისა.	4
კვირ.	9	მუცლად-ღება წმ. იანნასი, ღირ. მამ. სტეფანესი და წმ. თეოდორისა.	5
ორშ.	10	მოწ. მინა, ერმელესი და ევკრატისა.	6
სამშ.	11	ღირ. მ. დანბელ და ლუკა მესვეტეთა.	7
ოთხ.	12	წმ. სტირნიანი ტრემითფინტელ-ეპისკ. და ალექსანდრესი.	8
ხუთ.	13	მოწ. ევსტატ. აქსენტოს და აფგენისა.	9
პარ.	14	მოწ. თირსა, ლევკი, ნუფილიმონ და მისაპოლონისი.	10
შათ.	15	წმ. მოწ. ელივეთერისა. წმ. სტეფანესი.	11
კვირ.	16	ღირ. მამ. ანგვიასი, მოწ. ნარინასი.	12

წმ.	ცმ.	დეკემბერი 31 დღე.	ახ. მთვ.
ორშ.	17	წინასწ. მეტ. დანთელოსგ. წმ. ანანია, აზარია და მიხაილისა.	13
სამშ.	18	წმ. მოწ. სებასტიან. წმ. მეტესტასი.	14
ოთხ.	19	მოწ. ბონიფანტე. პოლრევესტი.	15
ხუთ.	20	წმ. მოწ. ეგნატე ლმერთ-შემოსილისა.	16
პარ.	21	მოწ. თეოფანესი.	17
შაბ.	22	წმ. დიდ. მოწ. ანასტასიანი და თერ-ლოტესი. მოწ. ევტრიხიანისა.	18
კვირ.	23	წმ. თეოფილე, თეოკტისტისა. ღირ. მამ. პავლე და ნიკიფორესი.	19
ორშ.	24	ღირ. მოწ. ევგენისა და ნიკოლოზ.	20
სამ. †	25	შობა უფლ. ჩვენისა იესო ქრისტესი.	21
ოთ. †	26	კრება ყოვლად წმიდისა ღვთის მშობლისა და იოსებისა.	22
ხთ. †	27	მოც. პირველ-წოდებულ. სტეფანესი.	23
პარ.	28	მოწ. ორთა ბევრთა ნიკომიდიისი და დამწვართა. მოც. ნიკანორისი.	24
შაბ.	29	თოთხმეტი ათასთა ყრმათა. ბეთლემში მოკლულთა.	25
კვირ.	30	მოწ. ანასტასი, მოწ. თილარეტისა. ღირ. იმამ. ზოტეკასი.	26
ორშ.	31	წმ. მელანია რომაელ. წარგზავნება დღესასწ. ქრისტეს შობისა.	27

სამოქალაქო და საეკლესიო უქმებუ და დღეს-
სწაულნი 1884 წელსი.

ი ა ნ ე ა რ ი.

- 1. კვირა, ახალ-წელიწადი.
- 6. პარასკევს, წათლის ღებზ.

ი ს ე ზ ა ნ ი.

- 2, ხუთშაბათს მირქმა უფლისა.
- 17, პარასკევს) ყველიერი.
- 18, შაბათს)
- 19, დიდ მარხვის აღების ღამე.
- 26, კვირა, შობა იმპერატორისა.

მ ა რ ტ ი.

- 2, პარასკევს, ტახტზედ ასვლა იმპერატორისა,
- 25, კვირა, ხარებობა

ა პ რ ი ლ ი.

- 6, პარასკევს,) ვნების კვირა.
- 7, შაბათს.)
- 8, წმიდა აღდგომა.

მ ა ი ს ი.

- 6, კვირა, შობა მემკვიდრე ცესარევიჩისა.
- 9, ოთხშაფათს წმ. ნიკოლოზისა.

	ოკტომბერი	6
71	1, ორშაბ. დასაწყისი ყოველად წმიდან ლუთინა-მშობლისა.	7
72		
8	22, ორშაბ. ყაზნის ღვთის-მშობლისა	8
61		
	ნოემბერი	9
71	14, ოთხშაბ. შობა დედოფლისა	9
62		
	დეკემბერი	10
	6, ხუთშაბ. წმ. ნიკოლოზ საკვირველ მომქმ.	10
6	25, შობა უფლისა.	11
71	26, კრება ყოველ წმ. ლუთინ-მშობლისა	11
61	27, მოც. პირველ-წოდებულ. (ტეფანესი.)	12
	სამი დღე უქმეა	12
62		
	სომეხთა მოძრავნი დღეობანი	13
62		
	შობა და განცხადება ქრისტესი იანვრის	6
	არჯავორაცის ალების ღამე	29
61	ტიარნინდარაჯის ალები ღამე, თებერვლ	14
	დიდი ალების ღამე	19
	დღე ხარებისა შატათს (ნავაკატ.) აპრილის	7
	წმიდა აღდგომა ქრისტესი	8

გამოჩენა წმ. ჯვარისა	6
ამაღლება ესო ქრისტესი	17
სულის წმიდის მოსვლა	27
აღების ღამე ვარდავარის მარხ.	8
ვარდავარი, (ფერის-ცვალება).	15
აღების ღამე წმ. გრიგორ გან-	
მანათლებელის მარხვისა.	17
აღების ღამე ილიას მარხვისა.	29
აღების ღამე წმ. ღვთის მშობ-	
ლის მარხვისა.	5
მიცვალება წმ. ღვთის მშობლისა	12
ჯვარის ამაღლება, თექვსმეტე	16
აღების ღამე ვარაგის წმ. ჯვ-	
რისა ანუ წ. გიორგის მარხ.	23
დღესასწაული ვარაგის წმიდა	
ჯვარისა.	30
ჯვარის პოვნა ოც და რვას.	28
ჭინკის აღების ღამე.	9
სურბ იაკობის დღესასწაული.	15
წლების ღამე შობისა და გან-	
ცხადების მარხვისა.	29

ქობი წინასწარ შეტყველება ბრუსის კალენდრისა.
გაზაფხული — დასაწყისი წვიმიანი, ბოლოს მშვენიერი დღეები.

ზაფხული — წვიმიანი, ბოლოს სიცხეები.

შემოდგომა მშვენიერი, როგორცაა ზამთრის სარჩოს შესაკრებად, აგრეთვე დასათესად.

ზამთარი — სიცივეები, თოვლი, ყინვა, წვიმა, მოსავალი ყველაფრისა კარგი.

1884 წელს მზისა და მთვარის დაბნელება შემდეგ დროებში მოხდება:

მარტის 15 დაბნელება მზისა, 8 საათზედ, დილით.

სექტემბრის 22 დაბნელება მთვარისა, 11 საათზედ, ღამე.

რუსეთის კალენდრების ჩვენებიდან შემდეგნაირათ მოხდება მზისა და მთვარის დაბნელება:

სამჯერ მზისა და ორჯერ მთვარისა. მთვარის 22 ან 23 სექტემბერს მოხდება.

1884 წელიწადი ნაკიანი და აქვს 366 დღე.

აღების ღამე და მარხვისა

დიდი აღების ღამე დიდ მარხვისა თებერვლის ცხრამეტს იწყება.

პეტრეავლობის მარხვის აღების ღამე თიბათვის 3 იწყება.

დაბრუნდნენ იხუცხე ეზოსძინ ოცი ოცე ტონისი
 თუ შედგომან იმუდგრობიქ თუ იშენილჳ სეშეიოუხი
 სექართველო მნდრიან მოცოქელის დროსუკონ
 გოძეოციპ თუ იოთბე ითუქა თენიან ეს დესე ოცე
 დაიჯლს ითუქ-ძინ თიპიბე შედგონ ამინ ცეს
 ბრტაგს შემდეგ სექართველოს მიფედ დაჯდა
 იმისი ძე ბარტომი რაქმელმატ იმეთე 33 წელთჳ
 (66—33 ქრისტეს წინჳდ) იმის დროს სპარსეთში
 მამა-მძუქსაგან აღზრდილოთ თარანჯომის შეილმად
 მირვანმა ქველმა მხნემ მხედარმა და მრავალგზის
 გამოკლდლმა ბრძოლაში თურქებთან და არაბებთან
 სპარსეთის სპის ძალით მოსთხოვა მამის ტახტი სპარს
 თლის ერისთავებს. ამე ვარსებ შეუთვალენ იმათ
 შეილი მიფეთაქენ თაჯარნავანთან და მოკლეთ
 აღზრდილ ვარსპარსთა თანა, არამედ თარანჯომს
 სა ზელს მამათა თქვენ თასა დასაგებთა მოვალე იქონ
 ბად მამულისა ქემასა შერისთავთ თარ შეიწყნარეს
 ბრჭანება მერვანსა და ჭეღლანი მიემხნენ ბარ
 ტომსა ბარტომიმან შემთავრებდა სპარსეთისა მო
 ირთო სომხეთით ქალი და მიეგებნეს მირვანს ზუბ
 ნანში, ბერდუჯის მდინარეზე დასტყდა ბრძოლა ზუბ
 ბერანთა «მირვანმა თავისის თაფით მოკლა ცამეტდ
 ზუბბერანს ქართველთა და სომეხთაგანი და არავინ
 გამოჩნდა ქართველთა და სომეხთა შორის მძლე
 მირვანისა და ვერცა მიფე ბარტომი ჰბრძოდა მას

რამეთუ არა იყო მისთანა ძალი გოლიათობისა, იძლიენეს სომეხნი და ქართველნი სპარსთაგან და მოკლულნი იქმნა მტყვე ბარტომ. ხოლო ბარტომს არა ესეა ძე, არამედ ასული ერთი, და სიცოცხლე სავე მისსა მოეყვანა ეგრისით ძის-წული ქუჯისა, სახელით ქართამ, რომელსა შესდგმიდა ფარნავაზიანობაჲ ფარნავაზის დის ქუჯის ცოლისაგან და დეინ დისა-მისისა საურმაგის ასულისა ქუჯის ძის ცოლისა) საგან. და ამის ქართამისდა ეგრისით მიეცა ასულით ცოლად ბარტომ მიეცა და აღეღო-ესე შვილიან ქართველთა სათნოებისათვის იქმნა ფარნავაზიანთაგან მიმართ. რამეთუ არა იუნდა ქართველთა სხვისა ნა-თესავისა მეფობა, რომელსა ცა არა შესდგმიდა ფარნავაზიანობა. ესე ქართამისდასვე წყობასა მინს მოიკლა ბარტომისთანა. ხოლო ცოლი მისი, ასულით ბარტომისა უძლებნ დაჩხა და შეღოცოდა მსომხეთს. ამუნ ჰმუნ ფრმა, რომელსა ეწოდა ადერკი. უნდა და მირვანში დნიპერა ქართლი; იმან ფიცით და ალექსით გამოიყვანა ციხე სომეხრეები და მცხრისთაგან და მსლავრობით შეუღლდა ბარტომის ქვრისს, რომი მელოც რმყოფებოდა სამშვილდეს. ამ ადროს სომეხ ხეთში იზდებოდა ადერკი. ის იყო ტანოვანი, გოჯლიათი და შრავალ-გზის გამოცდილი სომეხთ ბრძოლლაში ძირიელებთან. იმას მთელია მჩავეაჲ ზუმბე-გრაზნი და სახელოვან ქმნილი იყო. იმან გამოსთხოვა

სპაისომხეთის მეფეს და წარმართთა ქართველთა მტრეფენე, მირვანის შეილზე, არშაჭზე, რომელიც ცემისი ცევე დედინძამ იყო. თვით არშაკმან შემოჰკრიბამყო იმ ველნი ქართლის ერისთავნი, მორთო ძალი სპარსეცთით და თრისლეხედ იწყეს ბრძოლა ჩუგლუგებით და მშვილდის ტყეებით და დესეგუხებით იათ ჩუგლუგები იგი საჭურველსა მათსა იხელდა — იწყეს ქართლის ცხოვრება; — მზავს იყვის ხმასა იუროსასა, რომელიც იცემის მკედლისაგან გრდემლსა ზედა და ხმა ზაზახილისა მათისა მზავს იყონ ქუხილისა მაშინ ვერა სძლეს ერთმანერთსა და ჰშერეს და უკუდგეს ამიერ და თმირ. შელამდა დღე და განისვენეს ორთავე და მდილელ კვალად გამოვიდეს, აღიღეს მშვილდები და იწყეს ბრძედა და სისრად ერთმანერთისა; მკრა აღერკმა ისარი მკერდსა არშაკისასა და ვერა უფარა სიმაგრემან საჭურველისამან, განვლო ზურგი და ჩამოვარდა არშაკი ტყენისაგან. შეიქცა აღერკი მსწრაფელ მივიდა სპათი თანა სომხნითისათ და ჰქცა: გაფუცებ აღერთთა თქვენთა და განმარტებთ მათ ხეილთა თქვენთა ქართველთა ზედა, რამეთუ მათ მუღნი იხვენთ და მწამე ვარ მეფე მათი ძალითა და შეწვენთ თქვენთა ისმინეს მრამებთა ვედრება მისი და და აღერეს ადგილსა ზედა შემოაქცა და მოვიდა მანლოზლად ქართველთა სპისა და ხმა მკრა მითა მანლოთა და მე ვარ შეილთა მდილელთა თქვენთა

იმავდრონი 265 წლამდე. თამაროვლამ ანუ ანუ ანუ ანუ
 იმეფეს დროდამ აღმოჩნდა სხალი ასამეფოთეფარი
 ხასროვიდებისა ანუ, სუვეთ ფთქეფთ, სპარსეთის დას-
 ისანიდების შტო, სკრომლოთ შემდეგაც სისქაქარაფელის
 სტახტხე დამყარდენებურათიონინი, სპირიოულს ამ
 ზოგ ამდერეთ მიეფუბაშნ რამდენიმე შემთხვევა ღირს-
 ისა სკრომლოთ მიგზავრობდა ანუ რიამ მიეციქული საყა-
 ძიქარათველოთ დასაფელთ მხარეებში ქროსტესი აღსაძი-
 კტის განსაქვრტელელოთ, საქართველოთ დალწქა გან-
 ნიგბთმარებულთ სუცხოტოთ მიწეწამოთაგან, სტრატო-
 ძინისაგან და თტატიტისაგან სხვით აღდერუსს შემდეგ
 იმოხდა: საქართველოთ დასაფლოთა დასაფლოთ მიეფუთა
 სპირისაგან ამისი დასამხარებისა დაქვერათ სომხეთის
 მხრეფალომების მიეფუბთსაგან, რომომხლოსაც შემუდგა
 ხან-ფრძლარეობბრძალბეკი მათთან. ქართველებსაჲამ
 საზღვრებისაგამო შეპირებულენ იმბოტე იშბო ამბ
 დელოთ მართლით სხარებთა ივენ, სწინაჲგართ სტელოსა-
 დასაფლოთა დასაფლოთა სწინებაჲს რათა და-პირველოდ შეგება
 მამსახლისებისა მდროს სტეფიქეფთ იმის სთქმულეებას.
 დამსაქვამა იტფისა ბგი და დიფიყეს ქართლთსიან-
 თათომერთი დამბადებელი მათი დაუქმნეს მსახურ
 მბრძან მათარისა დასპარსეკლოთა ხუთთა, და შტკი-
 ცხე და სტოროსის საფიტარო მათი იყრა საფლოთე ქარ-
 თლოთისა. ქარბასროს სპარსთა მიუთემე მთელთა ყო-
 ველი სომხეთი და ქართლი და დაუტევენ ერის-

თავნი და აღაშენა არაბადაგანს სახლო სალოცვენი
სჯულისა მათისა, და ქართველთა დაიპყრეს სჯული
უბოროტესა ყოველთა ნათესავთა, რამეთუ ცოლ-
ქმრობისათვის არათუნი დათნათესაობა, და ყოველ-
სა სულიერსა ჰამდეს. და ბელაჲნი არა იყო, მკედარსა
შესჰამდეს, » «ალექსანდრე მკედლონელმა ჰპოვნა ყო-
ველნი ქართველნი უბოროტესა ყოველთა ნათესავთა
სჯულითა, რამეთუ ცოლ-ქმრობისა და სიძვისათვის
არათუნი დათნათესაობა, ყოველსა სულსა სჰამდეს,
მკედარსა შესჰამდეს. » და » უბიანა ალექსანდრემ
დაზონს, რათა პატვისს ცემდენ მზესა და მთვარეს და
ფარს კვლავთა ხუთთა და მსახურებდენ ღმერთსა უნი-
ლექსა, და მზადებელსა ყოველისასა. » « მოკვდა ალექ-
სანდრე და ბიანა დაუტყვეან სჯული ალექსან-
დრეს მოცემული. და იწყონ კერპთ-მსახურებად და შექ-
მნა ორნი კერპნი ვერცხლისანი, ნგაცი და გაიამ. »
და ხუშტი დაურთავს: » ბიანამ ენებუ მის ცოლ ქართვე-
ლებს თავიანთის შევილებს მსახურებად შეწირვისა
კერპთათვის « ფარნავაზ მეფემ შექნა კერპი დიდობა-
ხელსაოხრად თვისსა და სევე გრს არმაზი, და ფარნა-
ვას სპარსულად არმაზ ერქვა. მმართა კერპი იგი
არმაზი თავსა უხდა ქართლსასა და რომელსა მიერიდ-
ებენ ეწოდებოდა არმაზი კერპისა მისთვის და ქმნა სატფუ-
რები დიდ კერპისა მისთვის ხლმართებულსა და » რად-
გან წარვიდა ალექსანდრე, არღარა სჰამდეს კაცსა,

თვითნიერ რომელი შესწირვიან კერპსა მსხვერპლად. »
 ფარნავაზის შვილმა «საურმაგ შექმნა ორნი კერპნი,
 ონიინა და დანანა, და ამართნა გზასა ზელა მცხეთის-
 სასა. ფარნავაგმ ნებროთიღზე ქართლისა ცხოვრება
 იტყვის: « შეიყვარა სჯული სპარსთა ცეცხლისა მსა-
 ხურება, მოიყვანა სპარსეთით ცეცხლისა მსახურნი
 და მოგვინდა დასხნეს ოგინი მცხეთას, ადგილსა მას,
 რომელსა აწ ჰქვინა მოგვთა, და რყო ცხადად გმო-
 ბად კერპთა. ფმისთვის მოიძულეს ოგი მკვიდრთა
 ქართლისათა, რამეთუ დიდი სუსოება აქენდა კერპ-
 თა მიმართ. » ეს რყო მიზებზე, როგორც ზემოთ მო-
 ვიხსენეთ, რომ ქართველებმა ფარნავაგმი განსდევ-
 ნეს და მეფედ მარიწყიყს არმაკ არმაკადი. მოვიდა
 ათორმეტთა მოკვქულოთაგანი ანდრია ქალაქად ტრა-
 პიზონად, რომელი არს სოფელი მეგრელთს, და იხი-
 ლძე უფუნურება იპირუტყუებრძვი მკვიდრთა შობის
 მის ქალაქისათა და განვიდა მიერ და შევიდა ქვეყანასა
 ქართლისასა რომელსა ოდილ-ქარა ეწოდებინს, ხო-
 ლო მუნსკაცნი პირუტყვთა უფუნურეს რვენეს, ხა-
 ნი მუთუ არა იცნობდეს შემოქმედსა მემერთსა და ყო-
 ველსა საძაგელსა და სრად წმინდასა წესსა ადამრუ-
 ლებდეს, რომელი სათქმელადცა უჯერო არს. ა მო-
 ვიდა საზღვართისა მცხისათა, მაქ სოფელსა წადენ-
 ფორას იხილთ, რეჰეთუ კაცნი მიხადგილისანი უზო-
 ვინდეს კერპთა სურთა, და იილოცა და ყოველნი

«იგი კერპნი ღვინვენი ეს და სამწინმოუსრინეს» ოღე «მოდლო
აწყვერს, ნირომელსა ზირველად მეწოდებოდა და სოსან-
იგეთი იყო ტაძარი საჯერბთ და მესამინათმს სახურე-
ბობდეს კერპნი მძინეთი «იყოს ქალაქა მესამინათმა
მანსა კერპო, სომეგოსა შინა პიმსახურებოდეს ბილოწ-
ინა ღმერთნი შეთნი, სარტემი და შაბოლონი ბობდეს
ქართლად გბილეს საქმის ესე (ქართლის საღვინე შა თერე-
თის ანდრია მო ცოქულისა გან) მეტვლილთა შინათა,
აღიგნეს სა სურთთა სხილნი ბიტიქო და . «აპოლონი და
სარტემი პარბანი ღმინ ა ღმერთნი ა ბევეთ ან ეხე ამი-
ფიკილნი გვრ ქართლის ცხოვრება ში : ა « ამან ბრე მოი-
ყვანა საბერძენთა ასურეთ ლოლოეთისა სახსნელით
სეფელია ა მოიხენა თანა კერპნი სახელით აფრადი-
ტოს და აღმართთა თავსა ხელა მცხეთისა სა მეფობა-
სა შინ ა მისსა ნარლარავის სიტყვანი ქართლსა ა შინა
პირმითა კლვა ნირომელსა იგო ამისსა სა სწინარეს ოდა
საბრველ კერპთა მომართ შესწორველეს სახსნვერპონ დ
სრმათს და ვიღრე გვთ იყო მეფეთ სარლარავინ ოღა ბი-
და კრმათა კერპთათვისა ხთლო ცხოვრისა მღა ძრთ-
ხის შეწინვა გან უწესა « როდეს ც სპარსეთის მეფემ
ქასრემ ქართველებს წახთენით მოსკა ბიათ მეფედ
თავის მვილ მცირე წლოვანი მირიანი, მამონ ქა-
ქარემ უბრძანა მირიანი სა მამა მამუდეს მირვან ა ხს არა-
თა იყო სა შვილთ ესე ჩემი ორსნვე სჯულისა ხელა,
მამათა ჩვენთა ცეცხლის მახურება სა და თქვენთა

ნო მდგომარე კაცი ერთი სპილოენძისა, რომელსა
ეცა ტანსა მისსა ჯაქვიე ოქროსაჲ და თავსა მისსა
ჩაფხუტი ოქროსა, სამხრენთ და თვალნი მისნი გვე-
ნენ ზურმუხტისა და ბივრიტისანი, და ეპურა ხრმა-
ლი ძხელსა მისსა, ელვარე და ბრწყინვალე, რომელი
ბერიტკეოდა ხელსა შინა მისსა. არავინ განუკრძალ-
ველად შეემთხვეოდის ფერსა მას, არამედ ესრუდ
განიკითხეს თავნი თვისი და ათქვისთ ჩემდაჲ, უწყეთუ
დასამეცაკლდი დიდებასა დიდისა ამის, დეთქა არმა-
ზისა! აი მნუ შესამეცსე სიტყვად უბრაელთათა, თან,
გინა მოგეთა თანა სმენასა, აღენ დამთხვეულ იყო
მხისა მსახურთასა, და ევალად იყო მარჯვენით მის-
სა და ხეა მკერპი ოქროსა, და ხეათა კაცისათა, მდგომარე
და სახელი მისი გაცი, და მარცხენით მისსა უღვა
კაცი ვერცხლისა, და სახელი მისი გაცი, რომელნი
იგი ღმერთად უჩნდენ ერთა მათ ქართლისათა,
როდესაც წმინდმან უნონ ბლოცვისი ძელით კერპნი
დაამხო, მაშინ უმრავლესნი იგი იტყოდეს გულ-
ფიცხელნი, მოუდრეკელნი ესრეთა: ფითარმედ ქალ-
მდეველთა ღმერთნი ითრუჯან და ჩვენნი ესე ღმერთი
თარმაზ ყოვლადვე ერთი ფრთისა მსტერ, არიან კორამე-
თუ ამან რადესმე მათზედა ზღვა მოიქციან და მწმან
იშურონ იძიად და მრავლა ესტამას ზედან ხოლო რომელ-
ნიმე ესრეთ იტრადეს, ვითარმედ რომლისა ღმერ-
თისა ძალითა თრდატ, მისომებთა მეფე ემეად მწი-

მცვალა, ზღა კვალად იქმნეს საგან, კაცადვე მოაქციენა,
 მან უკვე იღმერთმუნა ჰყო იღა მოაწიენა ესე რისხვა
 თვისი მათ ზედა, ცელცი წიენს მიმეუცა, მიმეუცა მან
 თოთხან რაგორც ამ გამონაწერიდამ სჩანს, ჩვენი მათი-
 იმანე უჩიენებს ორს სხვა და სხვა მხარეს, საილამაც
 საქართველოში ძველი ნაღსარება იგავრცელებულა.
 ეს მხარეებია: საბერძნეთი და სპარსეთი. აზონს შე-
 მოაქვს გაცრ და გვიამიო საურმაგს. აინინა და და-
 ნანა; სფარნაჯომს — ზადენი. ანდრიო მოციქულის
 დროს მესხნი შახურებენ ბერძნების ღმერთებს, არ-
 ტემეს და აპოლონს. რვეისე მეუღლე, ასული ღო-
 ლოთეთისა, შემოიჭანს ბუბოლიტს, ვიდრე ბერძნე-
 ბის სარწმუნოებრივად გავლენა მოაღონდებოდა ჩვენ
 მხარეში, ბერძნით აღარეიმ დროებზე, აქ, ცხოულობთ
 იმავე აღსარებას წესს და ღმერთებს, რომელნიც
 აღმოიპოვიან ტავრო სკინთებში და რომელთაც
 თვეთ საბერძნეთის ტომნი ექვემდებარებოდნენ. ამ
 საგანს ქართლის ცხოვრება შეეხება: «მსახურებდნენ
 მხესაჲ მთვარესა და ხუთთა ღვარსკვლავეთს, სპარსე-
 თილამ ჩვენ შემოგვიტანიდჲ არმაზი, ქართლის ცხოვ-
 რება თჱყვის ღვარსკვლავეთზე: «შექმნა კერპი დიდი სა-
 ხელსა ზედა თვისსა, ესე იგი არმაზი.» მაგრამ ცხა-
 დია, რომ არმაზი ძველადვე აღმყარებულა საქარ-
 თველოში, ჩვენი არმაზთა სპარსების ორმოხლო სომ-
 ხების არმაზტი, ის სპარსეთში იყო «მზის ანუ ცე-

ცხლის წარმომადგენელი; «ნიმისნი» მსახურნი იყვნენ
 მოგენი. ცსაქართველოში და სომხეთში იმას ცეცხლ-
 მსახურების ვაგლენის ქვეშ შეუცვლილთა თვისის ხას-
 თინ დაეჭუნება: ნაჭის გზად ქცეულთა საწარმოთა
 ეკერვად და რაზგანაც სხვა ეკერვებზე დასახლდა აზრში
 უძლიერესი ყოფილა, ამისთვის ის აქცევილად
 ცომხეთში, უმთავრეს ღმერთად ცხდა ქცეულთა. სომ-
 ხეთის არმაზტი იწოდებოდა ღმერთების მამად და
 შეჲედ, იმისი ტაძარი იყო წარმართულნი ანთს ქილა-
 ქში; აქვე ქონდა დღეილი საღვთო მარაზტის მღვდელთა-
 მთავრის, ამოცე ქორენელის სიტყვით, ქართველების
 «არმაზ ქვექუბილის მპყრობელი, ნაღმართული იყო
 მქალაქს გარეთ, ჭაღმა მდინარისა. მღვეულებსა-მებრ
 ცქალაქის მცხოვრებნი თაყვანს-ჰსცემდნენ მასა ყოველ
 ცდელს, ჯანთისდის დროს, თაჲრნი თის ცხლის სარწყ-
 ცლებელსა და დავის ცდომისთვის მსხვერპლის შეწირვა
 ნაჰსურდა, ის გავრდილა მდინარესა დასაძარებოხ წინ
 მღვეულებსა მსხვერპლს. » რასა ცხვენ ზემოთ ვამბობთ
 და ქართველოდს ესაწარმუნოების დავსებაზე, თიბქმის
 იმსვე ვამბობს სენ-მარტენის სომხეთის ძველის წარწმუ-
 ნოებაზე. იმის სიტყვით ზტრდატ მეფის წინა-მბო-
 დგილეთ დროს სომხეთი ცლიარებდა იმავე აღსაყ-
 ბას, რომელსაც მისდევდნენ ხვარფიელნი ნიბესე იგი:
 შეიძლება ვიფიქროთ, რომ სომხებნი აღსაყბა იყო
 ზორიასტრის სარწმუნოებზე მაგრა მა შეცვლილი და

შერუული, როგორცაა ბერძნებსა და სხვებსათან, აგრეთვე სხვა და სხვა გვარს ამოიჭრწმუნებასთან რომელნიც სომხების წინაპართ სუციითი დამამართუ ტანიჲო. სომხებს სპერპოებში სხილოვებდა მრავალ-ვალ-რიცხვი კერპები, რომელთაც პიუტიკეჲო მისწინა რადენენა ვმოგვარი მსხვერპლები აღკრძალული იყოსა ზორიასტრის, სარწმუნოებაში, უშემძლებლესნი ღმერთნი, სომხებისა აზრით, იყვენენა. ამამაჲთ, სპერპოსების რომელნიც და ბერძნების იუპიტერნი, რომელთაჲ ჰანარდო ჯანუვენუსი და მიჰრი ანუ შითრა, სომხებოთაყვანსა სცემდნენ აგრეთვე სხან ტარადს ვაჰჰანს, ფარმაშ, ნანეს და სხვთა მრავალთა, რომელნიც ჩვენ მიერ ცნობილნი იარ არიან »ნუი ელი კოი ევაგი « სერპო-მსახურება იყო გვერცელებულო, რომც გორცმსაქართველთს თემებში, აგრეთვე იმნს, მოსაზრდ ზღვრე ქვეყნებში. სტრაბონის წარმოდგენით, ალბა-გნელნი თაყვანს სცემდნენ მხეს, იუპიტერს, დამთვარეს (ანაჰიდს), ენდა მომატებულად ჰმ უქანს სენფოს, ნი რომლიც ტაძარიც რყო იბერიისა სამხლერად მტორეან აზიაში. მსახურებდნენ ჰთიანინში აპოლონოსს, ფილოლოსტრაფისს აზრიდჲ, ექვე ანაჰიბს; ბრთინიაში — მარსს; ტრაპიზონში — მერკურუსს და ჯოჯოხეთისა ღმერთს, ჩვენის პონტის მხარეების ღმერთნი იყვენენ ჰერაკლისის, მნუ ახლანდელის ანაკლიდის, იუპიტერი, სტრატიკა, ფაზისა — ვენერა, რომელიც არიანის სი

ტყვით, იმყოფებოდა მდინარის შესართავის მარ-
ცხნივ. ვენერას ხელოვნურ ეპყრა კიშხალი და იმისი
ტრონი იყო დაბჯენილი ლომების სტატუეტებზე. ტე-
ნერა იჯდა ვარფიის მსგავსად ფაზის ქალაქშივე უჩვე-
ნებს აჩრდიანი ვნილლესის ტაძარს, ახელოვნისავე
სახელით წოდებულს, რომელიც კუნძულზე თუბი-
იყო აღმართული. აფხაზთ თაყვანისცემის საგანს,
პროვოფის მოწმობათ, შეადგენდნენ ქსოვები და
ტყეები. თვით ძველი ჩერქეზნი ამბობს ღუბუა, ეს
თაყვანისცემდნენ «ქალწულს, რომელიც წარმო-
ადგენდა როგორც შანაიდს ანუ ვენერას მთაფრეს
სომხებისა, აგრეთვე la Venus Uranie. ეს ღმერთად
იგივე იყო, რაც იყო დიანა ლუკრთერა ანუ ტელი-
ფერა, რომელსაც ეპყრა ნათელი ანუ ლამაზარი.»
ხერსონესში აღმართული იყო ტაძარი «იგიფენიად
გადაქცეულის საზარელისა დიანასი.» ინტეგრეს ციფრ-
ამ გვარად იყო მოუფენილი საქართველოში მდ-
იმის გარეშემო კერპთ-მსახურება. თუმცა, როგორც
ქართლის ცხოვრება ამბობს, კერპთ-მსახურებას ძვე-
ლადვე ებრძოდა ცეცხლის აღსარებთ თუმცა ზოგი-
ერთს მეფეებსაც მიიმხრობდა ის, თუმცა იმისი
მსახურნი მდგენთ ხალხშიაც აერტლებდნენ იმის
მსახურებას, თუმცა ამ ბრძოლამ კი ხანიც გასწი-
და თვით ქრისტეს სჯულის მიღების შემდეგ საქარ-
თველოში, ესე იგი მენუთე-მეექვსე-საუკ. აღძრო დი-

დი ბრძოლა კლავიკაში და ვიზანტიელებსა და ხაბრსებს შორის, მაგრამ მაინც შეუძლებელი მასაქმე. თუ ვინც ცნობის თაყუანის ცემისაგან დაჩაგრვა ძველად კერბთ-მსახურებისა, შემდეგ ქრისტეს სარწმუნოებისად შეუნიძლებელი იქნა ამისთვის, რომ ჯერ კერბთ-მსახურება, იმასუკან ქრისტეანობა სპარსეთელოში დაეწინის მოსაზღვრე მხარეებში იყენენ მჭიდროდ დამყარებულნი იდნ მოუწიონ. გუგასობა თუ სხინგ მხოტ კიმ იუტრე საღობთ მოქმედება სპარსეთელოში კერბთ-მსახურება, ამას ქართის ცხოვრებზე მოიხსენებს, ის იტყვის: «ქართველებს ეპურათ სჯული უბოროტესი ყოველთა ნათესავთა: ქართველები შესწირვიან კერბებს ყრმათა, სჯამდენ კაცთა, რომელთა შესწირვიან კერბთა.» შესაწყნარებელია თუ არა ეს თქმულობა, აი ამაზე რას ამბობს ბროსსე: «მე მჯერა ქართლის-ცხოვრების სიტყვა ცოლ-ქმრობაში ნათესაობის შერევაზე ურიების ჩვეულების მიყოლით და მკედრის დაუმარხაობაზე ცეცხლის თაყუანის-მცემელთ მიბადვით. მაგრამ შეძნელება დავიჯერო, ვითომც იბერიელთ ოდესმე ჩვეულებად ჰქონიოთ კაცის მჭამლობა. კაცის მჭამლობას, ჩვეულებად შეთვისებულს, ძნელად პოულობენ თვით აზიის ტომებში. აშერაკის და ოკეანის მცხოვრებნი, რომელთაც მართალია, ჰქონიათ და აქვე ეს ჩვეულება, არიან ველიურნი მეომარნი; იმათ არ იციან არც

მოგონება ჩისგან წარმოსღება.

ჩვენს «გაზეთებში» ხშირად შეხვდება მკითხველი, რომ ევროპაში ესა და ეს მოიგონესო: მოიგონეს მაშინები, მოიგონეს გუთნები, მოიგონეს საღებავები, მოიგონეს საფეხვედრები და სხვა ამ გვარები. ამ გვარს სიტყვას და ლაპარაკს არამც თუ «გაზეთებში» და სხვა წიგნებში, და ისე ლაპარაკში უფრო ხშირათ შეხვდება ყველა ჩვენი კაცი: ისა ჰხედავს საათებს, ტელეგრაფებს, რკინის გზებს, ზღვის პარახოდებს, და სხვა ამ გვარს მაშინებს და უკვირს, რომ: ეჭვი უბა თავი იმასა ჰქონდათ ცინცესები მოიგონაო აი! აბა, შეილონია, ჩვენ ვიტყვით, რომ ადამიანები ვართ და ამავების მომგონი-ცაო!

მართალია, ამ გვარს მაშინების მოგონებას კარგი დიდი ჰქვა უნდა, მაგრამ, ნუ ჰგონია ჩვენს ქართველს კაცს, რომ ამ გვარს ჰქვიათები ჩვენში არ მოიპოვებოდეს. ხშირათ ჩისამე მაშინისა ანუ ამ გვარის რამე სხვისა მომგონებელი არც-კია დიდი ჰქვის პატრონი, ზოგჯერ სრულიადაც საშუალო ჰქუის კაციც აჩის, მაგრამ იგონებს კი რაღა-ე-საცა, რომელიც ჩვენს გონებას აკვირებს. ამისი მიზეზი

უფრო მიჰოლა, ვიდრემ ჭკუას, საქმე მიჰოლა. რასაც საქმეს კაცი გულით მისდევს, იმას შეუძლიან ამ საქმეში თვით საქმის განვითარებაცა, ვინც საქმეს მისდევს, ის ამ საქმეს ადევნებს ყოველ მხრივ ყურსმისწავლის და ივითარებს ყოველს მარდებს, ყოველს ვითარებას ამ საქმისას, ადევნებს ყურსა სად, ვინ და რა მიდინა ამ საქმეზედ, რა წარმატებებში მისცა, ამ საქმეს, იმას ყველა ესენი მოჰყავს ცნობაში, სწონს, ჰზომავს, ჰსაზრავს და თავის მხრივაც ამ საქმეში აუმჯობესებს რასმე, ან ახა და ამ საქმეებიდამ გამოჰყავს რამე, ჰხალი ჰაზრი, ახალი მაშინა, რომელიც არიან დამყარებულნი წინათ, სხეულისაგან მოგონილს და გამოკვლელს კანონებსა და მოვლინებებზედ ეს მხოლოდ ჰსარტებლობს სხეების შრომიითა და მოგონებებით, და რომათ შორის მასა და მოგონებას ჰრთავს თავის დახელოვნებას და მოწაზრებას საქმეში. ასე, რომ ტყუილათ ვისმე ჰგონია, რომ ქვეყანაზედ წყევს იმისთანა კაცი, ან უროილიყვეს როდისმე იმ გვარზე ვინმე, რომ თავის თაფათ უცებ რამ მოგონოს, თავის თაფათ რამ გამოვლოს ისეთი რამ, რომლისაც კანონები და მოვლინებები წინათ არა უოფილნიყვეს სხეებისგან გამოკვლელთა და წინათ არა ჰქონდეს სხეებისგან ნამ ჩვენები, ამას მხოლოდ მოჰყავს აღსრულებადი და აძლევს ერთობას. მთლიანობას იმას, რაც ამის წინ

სხვებს ცვლკ-ცალკე შეუერთებლათ და გატანტიით
ქონდათ გამოკვლეული.

მეტადრე ცხლა ევროპაში ძალიან დადილია
ყოველ რიგი მოგონებები, რადგან ყოველს მეცნიერ
რებს ათაკობით მშრადმელი და გამოკვლეველი
ჰყავს, რომელნიც ყოველს თავის გამოკვლევას, და-
ვის მოპოვებას იტყალებენ ჰაქციენოთ გახეთებში
ქურნალებში და ისე წიგნებში, და ყველა ამათგანი
დიდის ყურადღებით აღევენებენ ჟრთმხერთის შრო-
მას და გამოკვლევას ყურადღებასა. როდესაც რომე-
ლიმე საქმის ყოველივე მოვლინებანი გამოიკვლე-
ვიან ამ მეცნიერთაგან, როდესაც მასალა სრულიად
მხათ არის, მაშინ ერთ-ერთ ამათგანი, ან იქნება
ისე პირიცა, რომელიც თუმცა თითონ არა ჰმრო-
მობდა ამის გამოკვლევაებში, მაგრამ დაწავლიდა ამ
საქმეს და ყურს უგდებდა, ერთი სიტყვით ერთს
ვისმე ამ საქმის მცნეს, რომელიც იქნება გონებით
სხვებზედ ბევრით ნაკლები იყვეს, მოსდის თავში ამ
გამხადებულო, და შემუშავებულოს მასალებიდან გა-
მოიღოს რამე ერთი საქმე, შეარდგინოს სისტემა,
შეაერთოს და მისცეს მრავლიანობა ის შეუდგება
ამ საქმეს და გამოდეს იმ გვარო საქმე, რომელსაც
ჩვენ ევოცებთ და ეცხებით მოგონებას, რომ გვარი
ყოველი საქმე მეცნიერებაში გინდათუ თავით მა-
შინების მოგონებებში.

როგორც დღეს ჩვენ გვიკვირს საათები, რკინის გზები, ტელეგრაფები, ჰორთქლის გუთნები, ის ერთს დროს უნდა გაგვეკრებოდა შექნებური უბრალო წყლის წისქვილები, ურმები-სტუთნები; ჩვენსედ კიდევ წინ ექნებოდათ გაშაკიერებლათ ხელსაფქვაები, ბარები, ცხლები, შაგრამ დღეს სრულიად გასაკვირველად არ მიგვიჩნდა, რადგან თვალნი და ყურო გვაქვს შეჩვეული და არც იმათი გაკეთება მიგვაჩნდა საძნელოთა. ეგრეთვე ჩვენ აღარც ის მოგონებები მჩგვჩნდება განაოცრათ, რომელთაც ენლა გონებიდამ გამოვყევართ, როდესაც იმათაც შევაჩვევთ თვალსა და ყურს, როდესაც ჩვენს გზშირდებიან ჩვენში, როდესაც ჩვენს გაგვიადვილდება ამ საქმეების ნახვა, როდესაც ჩვენს მოგვეცემა შემთხვევა, რომ ამ საქმეებში ჩავდგეთ და ვისწავლოთ.

მაშასადამე ჩვენი მკითხველი ნურას დროს ნუ აიღებს თავში, რომ იმისი გონება და ჭკუა ძალიან შორს იყვის ამ მომგონებლების ჭკუაზედ. როგორც ზემოთ უჩვენეთ, საქმე ვარჯიში და მიყოლაა. ჩვენს როდესაც ვარჯიში და მიყოლა გვექნება, ჩვენს, უეჭველი სქმეა, რომ მოვიგონებთ რასმე ისეთებს, რომელნიც დღესაც განაოცრათ მიგვაჩნია. აი ჯერ ეხლაც: რკინის გზებზედ, სრულიად უსწავლელნი და უნახავი მეგრელები და იმერლები არიან, მომეტაბული ნაწილი მაშინისტებათ, კოჩევარებათ, და რკი-

ნისკ გზის პატრონები ანდობენ მთელს მოგზაურობას და მაშინის მოძრაობას ამათა ამისი მიზეზი ეს არის, რომ ამ ჩვენებურმა ხალხმა ნახა, აჩვენეს ამათ ევროპელებმა მომართულება, ხელი ამ მაშინებისა ესენი ამას მალე მიხვდნენ, თითონაც ისწავლეს ამისი ხელი, და დღეს ამათ უფრო ენდობიან რკინის გზის პატრონები, ვიდრემ თავისსავე ევროპელებსა, რადგან ამ ჩვენებურებმა გარდა ამისა, რომ საქმე იმათზედ ნაკლებად აღარ იციან ამასთან ვრა ლოთობენ და ევროპელები კი ძალიან ემტყვებიან ღვინოსა.

პი ძალა მოგონებებისა და სხვა და სხვა სამეცნიერო. საქმე მიუღონ და ვარჯიშო

ანტ. ფურცელაძე,
 შიოშუბ და ანდობენ იმისი ნათქვამად პირველ
 კრონოლოგიათ. ფილოსოფიის პინტონტეზიონს ნა. ძეგლი ძრონ
 უმეტეს. ანთოლოგი და ინოვაციც ცნება რეპუბლიკ. იანიჩი
 პირველი ანდობენ ანთოლოგი და ინოვაციც ესტეფანო
 პირველი ინიციალ

...ოპტიმიზმისაგ — **ზ ა რ ხ მ შ ი.** ენა უნდა მძვინვარებდეს —
რაც ენა რომელიც იმისთვის (სწავლისთვის) მოხელე იყო... : იც ენ
-დენ... ნურას უკაცრავათ, თქვენი ქირიმეთ... ცო-
ტა ქეიფიანათ განლაგართ!... კვირა-ცხოველში და-
ხლდით... ვწყალობდეთ იმისი მადლი... (ცოტა ფე-
ხები უსუსტდება, თითქოს შარბაცებსო). იტყვიან:
ღვინო, — კაცის ყავარჯენიაო... ყავარჯენი კი არაა,
ე ფეხები სულ მომკვეთა... (ოდნავე, წაშარბაცდება.)
ღვინო?... ო...ო...ო...ო... კარგი რამ არი ღვინო!..
ნეტაფო ი ვახის ძირში მომკლა!... ღვინო?... ჯანო,
ჯანი, ღვინო!... ჯანია გამჩენის მადლმა!... (შარბა-
ცებს.) ღვინო — სისხლია კაცისა... სისხლი და ღვი-
ნო... მაშ?... (შარბაცებს.) რას იცინით?!... ღვინო
ხომ ღვინოა და სისხლი — სისხლია!... (იმღერის
წვრილის ხმით.)

ჰო...ო...ო...ოი, კვირა...ცხოველო,
შენ სალო...ცავათ მო...ვე...ლო!...

მრთი ქერივი ენახე ი ხატობაში... ასეთი ფუ-
ფუნა თვალეები კი ჰქონდა, როგორც მაყვალი!... ო
გამჩენის მადლმა!... ვა...ა...აი, დედი-ჩემის ღმერთსა!...
უჰ!... (გულზედ ხელს იკეებს და ილიმება სიამოვნე-
ბით: მერე ჩამოუფლის და იმღერის:) «ვამი შენ კი

სიღ მვისტორიეთა წმ. ნინოს შემოსვლის დროც-
კი ვერ გამოურკვევიათ, და აბა ჩვენგან მის განსა-
ზღვრა რომ ყოვლად შეუძლებელია. ეს ნაკლულევა-
ნება და მიუხვედრობა, საერთოდ წაუძღვათ წინ, რო-
გორათაც უცხო-ტომთა მწერალთა, აგრეთვე თვით
საქართველოს უძველესის დროის მვისტორიეთაც.
ამ ნაკლულევაწებას მხოლოდ ბაქრატემ მიაპყრო
ჯეროვანი ყურადღებამ ამ ბოლოს დროს. ამის
წმ. ნინოს შემოსვლა საქართველოსში: ეახსი-
მტის ჰაზრით 313 წ. მინწერება. თეოფილაკტე ბერ-
ძნის მწერლის ჰაზრით 310 წ. ფრანკუზის ისტო-
რიკოსმა სენ-მარტენოს ჰაზრით 276 წ. მაგრაძეს
დასაჯერებელი არ არისო ვანმარტაეს ბაქრატე. ბრძ-
სეს ფიქრით 301 წ. ანუ 327 წ. სომხის. მწერლის
ჩამჩიანის ჰაზრით 317 წ. გორგოწერეთლის პირით
314 წ. ბერძნისავე ისტორიკოსის ბარონწუსის ჰაზ-
რით 311 წ. ბროსე ნინოს მოსვლას უადევ 325 წ.
მოიხსენებს და ბირიანისაგინ ნათელწებას-კმ 328 წ.
ვანმე მესხიც 314 წ. მიწერს. ჯანთ შეიძლება თქვ-
მურაზ მეფეც ამათ ეთანხმებთან. რუფან იმიოთხე
საკუნის საეკლესიო ისტორიის მწერალი მგოგობ-
თხრობს თავის საეკლესიო ისტორიის პირველი წიგ-
ნის მეათე თავში, რომ საქართველომ მესამე საუკუნ-
ნის დასაწყისი მიიღო ქრისტიანობა. ამ რუფანის
ვრცლად ვანმარტაეს ქრისტიანობის და მძინან მე

ფის შესახებ და ბოლოს უმატებს, რომ ყველა ესე-
ნი მე შევიტყუე საქართველოს მეფის მირიანის შვი-
ლს ბაქურ-მეფისაგანაო რომელიცა რუფინთან ვა-
ფილა, რამდენსამე ხანსა და ეერუსალიმშია ერთადვე
უცხოერთათ. რუფინის შობისავე ემქარებიან საქარ-
თველოს გაქრისტიანებისა შესახებ საბერძნეთის საეკ-
კლესიოლისტორიის შემდეგ მწერალნი: სოზმენი,
სოკრატე და თეოდრიტე. ამათსა თანახმადვე განმარ-
ტავს მექვესე საუკუნის საბერძნეთის საეკკლესიო
მწერალი პროკოლია. ითხოვს ითხოვნიც ნობ ანუ
ასე, რომ ამ ხროვა მენისტორიეთ შემდეგ დღე-
საც არ ვცნობ ნამდვირათ, თუ წმ. ნინო როდეს
შემოვიდა საქართველოსში. ხამიტომ იქ გარკვევით
არც აბიითარის წელთ აღრიცხვა შეგვიძლიან დავა-
სახელოთ, თუ ეს როდის დაიბადა. რადგანაც თვით
აბიითარი მოგვითხრობს, რომ მე იმ დროს თექვსმე-
ტი წლსა ვიყავიო. აბიითარ მღვდელი ასეთი წყებს
თავისაგან აღწერდეს მოთხრობის შესახალსა. ითხოვნი
მე აბიითარ მღვდელთ ვიყავს სვედრუთლი წლია
სათექვსმეტისა, როდეს წმ. ნინომ მოაწია (მცხეთად)
მახვე ესამ მოწევს ულ იქმნა ჩვენ დაანტიოქსო ურდთა
გან მღვდელთა წერილი, რომელსა შინა იყო ესა
რედს ამ სიტყვების შემდეგ იწება წმ. ნინოს აღ-
წერა, მეორე მოწმობა აბიითარ მღვდლისა იწება
ასრე, მე აბიითარ მღვდელთ მოგვითხრობთ, თქვენ

თხრობასა, რომელი მტუწყა და უყოითა ჩემითა ვიღ
სმინე: ღედისა მამისა და მამისა ღედისაგან ჩემისა
და რომელი წიგნთაჲა უწყით დაიესოჲო მტნ მტნა
გვაქვს, აბათარუ მღვდლის შესახებ, რომელიც უე
ჭველია, რომ მისეკალამს უნდა ეკუთვნოდეს ჩვენ
არ ვიცით მხოლოდ ის, თუ იბიძგით მღვდელმა რა
ენაზე დაწერა, ზოგნი ჰფიქრებენ, რომ ასოიულოთ
ან ბერძენულათაო. რადგანაც იმ უროის მღვდელი
იყოველგნისი. ჩვეულებითა. მჭკრემ განა არ მერ
ძლებს რომ აბიათარი ჩვეულებითა მღვდელი
ყოფილიყო, და იქნითა ილა ეგვარით-კრთქარტველი
და ქართულს ენაზედვე დაეწეროს, ეს მეთ უტროს,
რადგანაც აბიათარნი ძალიან მაღლეს და უახლოვედ
წმ. ნინოსა და მაღლეს მიიღო ქრისტიანობა. ზოგნი
იმასაჲ უწყიან, რომ იმ დროს ქართველებს ან ბმნი
არც ჰქონდათ და ამა როგორ დაწერდნო. ამას
მხვლოდ ის ჰფრინებრძანებენ, რომელიც სომეხთ
მესროპს აწერენ ქართულნი ასოებნი შემოღებასა,
მაგრამ ფარავანისგან შემოღებულთ მხედართათვის
(ხუცურთ) ან ბანი რაღა იქმნა? თუნც უხეტენ არ იყო
და ან ითხოვს უროიულები ასოებით დაეწეროს, გან
არც შეუძლებოდა, რომ ხიტყვებშივე ქართულნი ყო
ფილიყო. ერთის სიტყვით ჩვენ ურწმუნ დებით და
სრულს ვეშარტებამსც მიგვანჩნ, რომ აბიათარ
მღვდელს ქართულს ენაზე უნდა დაეწეროს. ჩვენს

ის იყო აბიათარ მღვდლის ასულიო. ამა მწერალთა გარდმოცემითა და «ქართლის ცხოვრების» ცნობებითა სჩანს, რომ სიდონიას დედა-კაცი წმ. ნინოს ბაძა-მედროვე პირი ყოფილა. ამ საგნის გაცნობასა და გარჩევას ამ უკანასკნელს დროსა მხოლოდ დ. ბაქრაძემ დასდო ხელი და ისიც ღიღინს სიტყვებითა, რომელმაც «ქართლის ცხოვრებას» გარდასხვა მრავალი წყაროებაც იქონია და განსაკუთრებით სომეხთა და უცხო-ტომთა ისტორიკოსთა.

რაც-კი ვახტანგისაგან, ვაჟუშტისა, თეიმურაზისა და სხვა უძველს დროის მენსტორჩე მესლახიტთაგან არის შემოტანილი საქართველოს ისტორიულს წერილებში ამა სიდონიას დედა-კაცის შესახებ და ვითომც მართლ ცნობებზე აშენებული, ხეწს, ყველა ამ ცნობებს სარწმუნოთ არ მივიღებდით, რომ ამ უკანასკნელს დროს ბროსესა და ბაქრაძეს არ მოეკიდნათ ხელი და არ გაერკვიათ, თუ ვინ არის სიდონიას დედა-კაცი. ჩვენ ამ ორ მწერალთ თქმულებას უფრო ვერწმუნებით სიდონიას შესახება, რადგანაც ესენი თვით სიდონიას დედა-კაცის ნაწერებიდამ ხელ-მძღვანელობდნენ. ამათის ჰაზრით, სიდონიას დედა-კაცი, თავის მამის აბიათარ მღვდლის რჩევით დაწმინდადებია წმ. ნინოს, ნინოსაგან მისი შეუსწავლია წერა-კითხვა და ქრისტეს სარწმუნოებისადმი კეთილი კრძალოულებითა ჰაზრები.

ამ მწერალთა თქმულებიხვე, სიღონია-დედა-
კაცს შემდეგ აღუწერია ცხოვრება წმიდისა ნინოსი,
რომლის წერილებიც შეტანილია ჭახტანგისა და
ჯახუშტისაგან გარდაკეთებულს და დაჯიჯგნილს
«ქართლის ცხოვრებაში». აი ასე იწყებს სიღონია
დედა-კაცი თავის პირველი აღწერის შესავალსა:

«მეფე მირიანის განსელა ქალაკთა, თვესა იე-
ლისსა. დღესა შაბათსა.» ამ წერილში აღწერილია
მირიანისაგან ქრისტეს სარწმუნოებისადმი მორჩი-
ლება და სასწაულები. მეორე წერილი იწყობა ასე:
«თქმული სიღონია დედაკაცისა, რომელი იყო მო-
წაფე წმ. ნინოსი, რომელი ესე იხილა და დაწერა
მოქცევა მირიან მეფისა და შევრდომა ნინოსი აღსა-
რებისათვის ქრისტეს და ჯვარისა აღმართებისათვის,
ეკკლესიისთა საღმენებისათვის, და მას შინა სასწა-
ულოთა მისთათვის.» შემდეგ ამ სიტყვის განიხარება
აღწერა. ჩვენ არ ვიცით, თუ სიღონია დედა-კაცმა
რა ენაზე აღწერა წმიდა ნინოს ცხოვრება, ქარ-
თულს ენაზე, თუ სხვა ენაზე, ამჩნ შესახებ ისტო-
რიის მწერალნი არას მკვლამოგვეცემენ და ამაზე-კი
ეჭვი არ უნდა გვქონდეს, რომ იმითომც სიღონია
დედა-კაცს ქართულს ენაზე არა დაეწეროს წმ. ნინ-
ოსი ცხოვრება. სხვა ცნობები სიღონიას მწერლობ-
ის, თუ მწიგნობრობის შესახებ შემოხსენებული
ძეგლთა და ახალთა მიწათმორიგეთ წაგებებში არაფე-

რია თქმული კლა ამიტომ ჩვენც დავსტავებთ მის აღწერასა, რადგანაც ჩვენს საგნად მხოლოდ ქარცთული მწერლობაა და არა სხვა რამ ისტორიული ცნობანი. ეს მით უფრო, რადგანაც სიღონის შესახებ ვრცლად სჩანს ქართველთა მამათა ცხოვრებაებში.

რადგანაც ჩვენს საგნად მხოლოდ ქარცთული მწერლობაა და არა სხვა რამ ისტორიული ცნობანი. ეს მით უფრო, რადგანაც სიღონის შესახებ ვრცლად სჩანს ქართველთა მამათა ცხოვრებაებში.

სალომე დედოფალი

საქართველოს ისტორიულის წიგნებში დამ ცხადათ სჩანს, რომ ქართველებსა და სომხებს ქრისტიანობრივი წესების მიღებამდე უფრო მტკიცე და ურყველი კავშირი და სიყვარული ჰქონიდათ ვიდრე ქრისტიანობის შემდეგ. ქრისტიანობის მიღებამდის მართალია ხშირად ჰქონიათ ხალხე გერმანერთში ბრძოლა და განხეთქილება, მაგრამ შემდეგ მკირეს ხანდა ისევ დამყარებულა მათში მტკიცე და უშვილობიანი კავშირი საქართველოს ისტორიულის წიგნებში დამ სჩანს, რომ ხშირად გამოუთხოვნიდათ ხოლომე ქართველებს სომეხთა მშვიდობის თაყვანთ მეთეს მოადგილე და დვით ქართველებს.

აღუყვანიათ ძეგლი მეფედ. ასევე ვიწოდებოდე რაიმე საბჭო-
 ხებსო ქართველთაგანნი ვაუხშიათოსომხეთში ქალუ-
 ბისა ერთმანერთში მართსოვებაწმინდის შირი ცოთილან
 რაფორათავე ქრისტიანობის მემტებამდე. აგრეთვე
 ქრისტეს შემდეგ, ვიღრე სომხეთის ეკლესიასა და სხვა
 ძნეთის ეკლესიასოვემდებარებდა და იმ დროის
 ქართველებსა და სომხების ეკლესიას ვერთი უმა-
 ლესო წყრმომადგენ ოპუენ და ეკლესიის ფაქტის
 შემდეგ კი ისეთი მოკოთებოდა განხეთქილება ხდე-
 ბოდა ქართველებსა და სომხებს შუა, რომი არაუკ-
 თუ ქალების მიხზოვება თორამედ სურის ქაშსა ცუკ-
 უშლიდენი წერთმანეთში მამას ცხადათონიტკიცებენ
 სომხის მიტორიენი და ბაქრადენ ბროსე, ითესელი
 ანო, ვანაშვილი და იენ მეომესნი ქართლის ეკლესი-
 რებაში. »

„ამოუგეძენ შირიგოზი“

თითქმის შესახებ, ქართვებრივან დელსა ეხანებში, ამ
 ხალხსა უფროს მტკიცე ავა ვითრის ქონდათ ერთმა
 ნერთში, ცხადსა და თორემტკიცებსო ამ სალომე დემ-
 ლოფლის ამბავთვე და იყო სომხეთ მეფისო ტრტადის
 ასული და მათქართველთა მტეფის მირიანსა შვილის
 მეუღლე იმა ქალსა ქართლის ცხოვრებაში სალომე-
 მე უჯარმთელად უწოდებენ და ასევე უწოდებს ბრო-
 სეს და ბაქრადენ დებოფალოსა კითხო რეგონს
 უწოდებენ სალომე უჯარმთელს, ნამის ცხოვრების
 ცნობები ქაქარისად არს მოყვანთლი რეგორათა

ქართლის ცხოვრებაში აღსანიშნავია გრეთვე სომეხთა მცისტარო-
 რიეთის წიგნებში აღთქმის დროის სასაქაროველორქ
 მცისტაროეთა მაწერებშიც. თუთინი იწოდებოდა და
 გარდაიწვალა მღვდელმთავრისა ივანე მცხეთის
 იმას, რა ცოცხლობდა მის მწერლობაჲს შემკებაჲს კი
 პიოტრომე უჯარმარე ლეონ დაბლობეზუღი პიოტროს
 დანთანამედროვენი მცხეთისა მწერლისა ისტორიკოსის
 წიგნები დამისაძინებულნი იქნა. აღსანიშნავია დედოფლის
 ფალს შუამტკიცებაჲს მიხედნით იგივე დამყარებულნი
 ჩვენის ისტორიკოსის მიწვევითა და დამყარებულნი
 მე უჯარმარე ლეონ ცნობები დგანაჲს დასაძინებულნი
 აღუწერია მხოცვენი მიხედნითა და იმისთჳს უკვე
 ლისაჲს ქართლისაჲს მცხეთისაჲს შეტანდით სომეხთა
 ცხოვრებაში აღსანიშნავია დედოფლისაჲს და იმისთჳს
 აღწერის შესავალი.

ნა მხოცვენი მიხედნითა და იმისთჳს უკვე
 ერისაჲს ქართლისაჲს წმიდისა და ცნობისა დედისა ჩვენ
 ნიხა მწერლისაჲს მცხეთისაჲს მცხეთისაჲს მცხეთისა
 რაჲს მხოცვენი მცხეთისაჲს დედოფლისაჲს მცხეთისა
 მოგვითხრობს იმისა ლეონისა წმიდისაჲს მოთხრობაჲს
 სჳს, რამ თქმისაჲს წმიდისაჲს მცხეთისაჲს მცხეთისა
 ლაფერისა და მსაჯულისა შემსებელნი იქნა მხოცვენი
 საქაროველორქ ისტორიკოსისა მოგვითხრობს, თუ საჲს
 ლომე დედოფლისაჲს ენაზე დასწერა თავისაჲს მოგ
 თხრობაჲს ამიტომ უნდა იქნათ მცხეთისაჲს მცხეთისა

შედიან, ნამეტნავათ მისი პირობები, რომელთაც არა
სწამთ, რომ ქართველებს მეოთხე საუკუნეში ასო-
მთავრული ხუცური არა ჰქონდათ. მაგრამ ჩვენ კი
იმ ჰაზრს ვადგევართ, რომ თუნდა ანბანიც არ ყო-
ფილიყო და სხვა ანბანიც არ ჰქონდათ ქართველებსა,
განა არ შეიძლებოდა, რომ სალომე უჯარმოელსაც
თავისი ქართული აღწერისთვის სხვების ანბანი ეხმა-
როს. მაგრამ ამის მიღება რასაჭიროა, როდესაც აშ-
კარად მტკიცდება ასო-მთავრული ხუცურის შემო-
ღება წინეთ სალომე უჯარმოელის ცხოვრებამდის.
ასე რომ შეიძლება, რომ ჩვენ ვპყვი ანუ ვიქო-
ნიოთ იმის შესახებ, თუ სალომე დედოფალს ქარ-
თულს ენაზე არ აღწეროს, ჩვენ ვაჩიროთ თვით მისი
მოთხრობაც ამტკიცებს. ძველ ცნობებში ამის მწიგნო-
ბრობისა და მწერლობის შესახებ ჩვენ ვიხსენებთ
გვაქვს და არცარას ძველი მეცხოვრებნი ვარდმო-
გვცემენ, თუ სხვაც დასწერა რამეფი არა, ყველა ამ
საეჭვო ცნობებთან ჩვენ და ისასიამოვნოდ მხოლოდ
ისა ჩივთ, რომ აქ აღწერილ მწერალთ ნაწერები
საკმარისის ხელოვნურის ენით არიან ნაწერი და თუ
ამათ ნაწერებს სხვის კარამი არ მოხეიდრია და
მართლაც ყველა ესენი მეოთხე საუკუნის ქართვე-
ლების ენაა და იმ დროს ეკუთვნის, მაშინ პატივი
და დიდება ქართველ უძველეს დროინ მწერლებთა,
რომელთაც ასე ლამაზათ გავიკვეთლის და მემუშა-
ვებულის ენით უწერიათ.

მზისაგან მცველნი კი მგეგამ აცხრო
ხშირნი ღრუბელნი ჩვენს ათონულ
მთისა წვერებზედ გრძობათ გაშლბლია; იძობტბ
სიდამც ძრეელით, და შიშ წაბგან
თვისისა მკერდით, იიონე ლუძე
მდინარეებსა მარადა ზარბან
და მრისხან ელვიდ, სოთხ
კეძა — ქუხილათ, ე ლუინტ
აღმფოთებულნი ემზადებიან
რომ მორწყან წვიმიო, ძიონობ
ანუ სხვილ-სეტყვით, სოველ
რომელს ადგილთაც გარდაჰსწედებიან, სანცობს
მალლიდგან ზეენი, რობან
დაძერის დროს აფი, თინს
ამლრალ ხეებსა გადაჰყურებენ, სანი აბონლო
და ხევთ გვერდებზედ, თრიალოებზედ, სან
კლდის ნამზღვევლქე ეჯიხეს აფზრებენ...
ქვესკნელს ხეები, სანი
არიაზიბნელები, სანი
მათსა სიღრმესა მზე ვერა სწედება, სანი
და მუნ ყორანი, სანი
გლოვის ხმიანი, სანი
ლეშ-საძებნაეთ მხოლოდ ფრინდება!

8881

თუმცა ჩვენს მხარეს, შევსიან
 თუშთა სამარეს, ებოლო იშობინ
 მტერნი აუნახეს მრავლებულნი; ბრძოლს ასიონ
 მაგრამ წინაპართ, უიონ ეხნათის
 ეხლა ღეთის წინ მდგართ, ძიღო
 უძვეებით სისხლმამებასრულნი; აბრძოლს შიფნ
 მათთა საქმეთა, უც შაძიონ ეს
 ტკბილთ და მწარეთა, უც — ხენ
 მოგვითხრობს ჩვენი ხალხის სწმინდეთა,
 რომლის შესმენით, შეაწიონ ნიონ
 სავსე თვალ-ცრემლით.
 ყრმებსა ენთებათ გულისა ძველთა, მთეს ძუღნით
 წინაპართ ათქმით, მადელითუნ
 თუშთა ანდერძით, უც პიღებთ
 თუშობა იმას დაემკვიდრება, უც აბრძოლს უაბრუნა
 ვინც თვისსა მამულს, უც გოლუიონ
 ზეცით მოცემულს, უც უაბრძოლს
 თავ-დადებითა შეეწირება!...

თ. ღმ. მ. ჩოლაყა-შვილი.

1883 წელსა.

სანდრე შიორა...

სერგეი მესხი

1883 წ. ივლისის 21-ს, ნასადილევის მეოთხე საათის ნახევარზე გარდაიცვალა გაზეთის «დროების» რედაქტორი სერგეი სვიმონის-ძე მესხი. სერგეი მესხი დაიბადა 1845 წ. ოქტომბრის 19-ს, ქუთაისის გუბერნიის ოკრიბის სოფელს რიონში. სერგეი მესხს პატარაობისას პირველად სახლში შეასწავლეს წერა-კითხვა ქართულს ენაზედა, და 1856 წ. იანვრის შეიღწინს შიამბარეს ქუთაისის გემნაზიაში. ამ დროს სერგეი მესხი ათი წლისა იყო. მესამე კლასამდის სერგეი მესხი თავის ხარჯით ყოფილა სასწავლებელში, და მესამე კლასამდე მუშვიდემდის-კი სახემწიფო ხარჯზე. სასწავლებელში ის კარგად სწავლობდა, ყოველს წელიწადს ერთიდან მეორეში გადადიოდა.

1863 წ. ივნისში სერგეი მესხმა შეასრულა გემნაზიის სწავლა, რომელიც იმავე წელს დანიშნეს სახელმწიფო ხარჯით ზეტერბურგის უნივერსიტეტის კავკაზის სტიპენდიატთა უნივერსიტეტში შევიდა და საგნათ აირჩია ბუნებთმცნო-იერული საგნების ფოკულიტეტი. 1867 წ. სერგეი მესხმა გაათავა უნივერსიტეტის სწავლა, და ამავე წლის აგვისტოში

დაბრუნდა ქ. ქუთაისში. ქუთაისში დაჰყო ორი წელიწადი, სამ ხნის განმავლობაში ის დაუახლოვდა «დროების» რედაქტორს გ. წერეთელსა და დაიწყო წერილების სწერა «დროებაში» ლახარე მესხის შვილის სახელით. იმ მცირე ხნის განმავლობაში ის მესხი ისე დახელოვდა და განვითარდა ქართულთა მწერლობის მიხატურს საქმეებში, რომ 1869 წ. ქუთაისიდან მოიწვია ზგი «დროების» რედაქტორმა გ. წერეთელმა და სთხოვა, რომ ის მესხს ეკისრნა «დროების» რედაქტორობა.

1871 აპრილიდან სერგეი მესხმა დროებით იკისრა «დროების» რედაქტორობა და დაიწყო გამოცემა. ამავე წელს სერგეი მესხსავე გარდასცა გ. წერეთელმა «სასოფლო გაზეთის» რედაქტორობა, და მან თითქმის ნახევარ წელიწადზე მეტი ორი გაზეთის საქმე აწარმოვა, 1870 წელს კი გ. წერეთელმა დაუმტკიცა ს. მესხს «დროების» წამდვილი რედაქტორობა.

1874 წლის დამლევამდის გაზეთი «დროება» კვირაში ერთხელ გამოდიოდა. 1875 წ. დამდევტიდან კი კვირაში სამჯერ, ვიდრე 1877 წ. ივნისის თვემდის, ამის შემდეგ კი «დროება» დღიურ გაზეთად გახდა. 1879 წ. გაზეთს «დროებან» მართავდა მართათს, მესხი. 1880 წ. კი მას შეუკანაგობრა ილ. ჯავახიძემ ქუთაისს «ივერია» რომლის კავშირი დიდ-

ხვეწს არ გაგზოძელდა და წლიწახევის შემდეგ დაი-
წავა „დროების“ რედაქტორათ დარჩი ისევ ჭეშრედი
მესხი, შიშელმაც განაგრძო 1883 წლებდინა, ცოხნიხ
განმაცლობაში სერგეი მესხი ვეათ გაზდა, იმაში და-
ტკრა თავის-თავის დაუძლოურებასა და ზემოაქე აღ-
წი მწყოლი წლის მახევერს გარდასცა ჟანე მახაბელს,
რომელიც მარმვის დღესაც სერგეი მესხი კი ვე-
მეზანა თავის სწამოშობლასკენა და რქილამ აზასთუ-
მან მსეკქებების რჩევით, რომ ვეგება კარგად ცვაძდა
რიყოს, მაგრამ იმას ბედმა უკატუნა და მალე დაუ-
ღრა სამშრეარი, რომელიც 1883 წ. ივლისისა 21
გამზასწომა საუკუნოდ, ჯერეთ ისევე ანაღაზდა
კაცი თავის საყვარელს ქვეყნასა.

მელია კაცმა ასწეროს და წარმოადგინოს ან-
გარიშე და ნუხსა იმ წვალეზისა და შრომისა, რაც
კი სერგეი მესხმა ნაჭა, «დროების» მეოხებრთა. ჯე-
რეთ პირველს წლებში გაზეთის საქმე ახალი რა-
ქართველებშია წერას ჯერ არ იყვენენ შიჩევილინი და
მმეტომ რედაქტორს ყოველთვის დიდი შრომა აწვა
კონერზედაჲ შრომას, გარდა გაზეთსაც ყოველთვის
ზარალი ჰქონდა შესაეალი გასაეალს არა ჰეარავდა,
ამიტომ რედაქტორს სხვა საქმეც უნდა მოეჩანა რა-
მე რომ იქილამ ანაღებეს ჯამაგირით თვით ეცხოვე-
რი და გაზეთის შესაეალი-კი გაზეთსეც მოხმარებ-

ყოფილად მუდმივად თავის შრომის გარდა თავის ხატულ
თარღს ფულის კუბარებინა. მისი მგონი ფიქროს
-იყო მანქანა «ღრღობის» დაარსება იუკოტენის გ. წე-
რეთელს, რომელმაც 1866 წელს მარტის 4-ს გამოსცა
პირველი ნომერი, სტეფანე მელიქიშვილის გამომ-
ცემლობით. რაგორცაც გაწერებლის დროს ასევე
ს. მესხისა ცნობებ კუბარებოდნენ კალმით შემდეგ
მწერალნი: სულ. დ. ბაქრაზე, აკაკი ფ. წერეთელი, ნ.
ნიკოლაძე, ვანტონ ფურცელაძე, პეტრე უმცაშვილი,
და მრავალნი სხვანი, ზოგი სტუდენტები და ზოგი-
ნიც დახმარებას მწერალნი. სამათ გარდა კუბარე-
რელს წლებიღამევი დიდი რვაწლით დასრულდა გამომცემ-
ებელმა სტეფანე მელიქიშვილმა, რომელიც სტამბა-
შიაც იბეჭდებოდა «ღრღობა», დაახშირად საქმე იქა-
მდნს მიდრედა ზოლმე, რომ სტეფანე მელიქიშვილი
თუ არა მუდმივად, «ღრღობა» მრავალ გზის დახუ-
რულნი ქმნებოდა. თოჯინების რეცემლობა იყო
-ლინ 1876 წლამდის ს. მესხმა ბევრჯერ ი გაქრებდა
გამოსცადს, ეს გაქრებება მუდმივ იმისაგან გაუორკე-
ცლა, რომ გაზეთი კერაში სამჯერი გაშლასა და ხარჯი
დიდნი ჰქონდა და შესაეალიაკი დახვეწა წილსაც ეფ-
რა ჰყოფნიდა. ამ გეგმის მიხედვის გამო განგებუ-
თი ჰქონდა დახურულიყო დახმარება გამოცემა გაე-
ჭრძელებინა, რომლისგანგამონ რედაქტორს უნდა დაე-
ვიწყებინა თავისი თავის ზრუნვა, ეყელამდის რაგორც

წლიურ ცნობაში დაიხატა სოციალისტური შეწყობის
 მხოლოდ მისთვის, რომ ქართველებს ერთი ჯაზეთი
 მინც არც ჰქონოდა. ეს ასეც არ შემოვიდა. მესხმა დაი-
 წინააღმდეგა თავისი თათრის კეთილმეტყველებს, ყოველნი
 რჩებას დამოუკიდებელი და დამოუდებელი მხრის
 ლოდ გაზეთისა და დროებისა საქმეს, რომ მის გამოცე-
 მად არ დასურული შოის. თქონდა სერგეი ემესხი შეუ-
 ლოდ მხარდებდა მელიქი შვილის საქმეს. კეკელია მინამდის
 მან ბერძენი ბერი გამოსცა და მხარდ სხვისა, ვა-
 ტრიანები ბოლომდე, რომ ის ქირას თავის დროზედ
 უკრახლავდა, მებელიის ბატონობებიც თავენიც მე-
 ბრძნისგან მითარეოდნენ, რომ თერჯოლის ქირას ვერ-
 უნდა, საქმე საქმის მიხედვით, რომ რა მათქმონდა
 არც ქონდა არც მხარე და ელოდა. ზამთარის ცესე გასუ-
 ლა არც მხრივ უნდა შეეცა, ყველა მხარე უფრო
 ლობის იგივე ხანს ქადაგობდა არც ქონდა და გაზე-
 თი თავის დროზე ვერ გამოიღობდა. ბიჭებს ისე შეუ-
 წუხებოდა, რომ დღე და ღამ მოსვენებამ არ მიუ-
 ტრიატებოდა მინც დარჩენილ ბოლომე რომ ეს ტო-
 ლობი არც ქონდა, რომ იხედვით ტატები მეწერა. ეს
 შემოღობამ მოახდინა ილია ცნობაში და სხვა ადამი-
 კნიცამ გაჩინა, რომ ელოდა კაცს ვერ მოსთვლის. თ-
 დეც მხარე ექმნა ამისთანა გარემოებაში მყოფს
 საბრალის სერგეის. ესა მოშობდა დღე და ღამის ის
 ემსახურებოდა თავის ქვეყნის ექსპლუატაციისგან

კი ერთმანეთს გროშით დახმარებას ეძებდა ხელდახელს. მის
 ყველა ამანებს ცარგალმ გრძნობდა და ხელდახელს კარგ
 ვაღ ხელდავლა თაფის ლატაკსა დათვაპირებულს მდგომარეობას
 მარცხობას, რომ ხვალ დახვეწილი იქნება. რომელიმე
 გამხდარი კაცის იმას შეჰანახი არაფერია შიშობებდა
 არ ექნებოდა, მაგრამ მისი მანც კი უფროსი კაცებისა
 სულით დახვეწილი იყო, და უფრო ველოთვისი მდგომარეობის
 შექმნარობდა მისი მანც კი იმედს ვქონდა, რომ მკითხველ
 მხელი წინ წასწევს საქმესათ, და ჯერ დგება ჩემი მხარე
 ვინა მერა ცუნდა მომხვედრეს, თუ უნდა სული მთლიან
 ნათ ხელდავლა ვეგებო, ეს უფროსი კაცისა, სრული საქმის
 განსვენებულმა და რა საცობი ქალღმერთს ეძებდა სრული
 კიდევცაა მისი, რომელიც პირობისა მიხედვით პირობის
 დროებისა არსებობით მრავალმა ქრისტიანულმა და უბრა
 ლო კაცმა შეისწავლოს კითხვა, და თუ სხვა მანც რომ
 ლის შეოხებითა ცეცხლს «დროებს» საქმე და ხელის მომხ
 წერლების რიცხვიც ვნებთ, რა თანაობითა და თანობით
 სერგეის მესხი კი მანც ლადა და თანაობის სიტყვისა მდგომ
 განდა მსხვერპლად ქართული განხორციელება და შეხვეწილი
 მთელს თავისა სიკაცობით, მონიერი, ეგვიპტისა, რომელი
 თუ პატრივი და დაღმართმუნ, და სარგელთა მთელი ოც
 სერგეი!. მისი შეხვეწილობის იმედს ელოდებიან იმინ
 ვან სერგეის შეუღლების შემდეგ და ხელის მომხვეწი
 რებოდა მისი მეთოდით კაცის მდგომარეობისა, რომელი
 ლის სამის წლის განმავლობაში 1877-ს დასაწყისით

ლამ 1879 წ. დამოწევა მდურ გან უწყუფეტლოფე ეხმარებოჯ
და გაზენდს, თუ საუელეტონო სტატუტების თაღ
გმნტთ, თუ უტნოეთის და თუ სტუტუთიხე მბებესე
შედგენაში. ამ ხნის განმავლობაში «დროებინ» ცრე
დნქციას ეწითობ დიდს ჯაფააწვა და ეს ჯაფა მხრე
ლოდ სერგეი მესხზე თყო ჩამოტეორთულო, რუმე
ლოც ქოველი ნაბრს შრომას რომენდა. გაზეთთ რეფ
განსტ დლიურნათს გახადს ის დღურს შრომას მრე
თხოვდა, ს. მესხმა იცოდა ესა და ამიტომ იმ დღურს
ოთხ სანთზედ ჩადიოდა სტუმბაში, თრეც ზამთარშიც
ბნელაში, რქ გახეცის უტლიდა. რომეცა მბეჭდოლი იყო
და დიღურსთვის მოემხდებინოს, რომ დიღურს მესხა
თამდის რკინის გზისთვის მესწრო, რომ თან უწე
ლო, ამიტომ რქ სტამბაში ხამენხე გაზეთა ცეკცა
და, აღრესება ცე აკრავდა და შემდეგ მის სტატუტ
ასწორებდა, რომ მესტამა შრე გაზდა ეკა, ამ რე შრომ
იქი მათის ცათამდის ცერდელდებოდა მისი შემდეგ
უნდა დაეწყო სტატუტებუ წერა შემდეგ, რქ მრისხე
მონ შემდეგ ხლოც ვარეუტურა, ხლოც აღრესებინ
დაკრა, გადარჩევა, მომხადება და ამასი ამიტო
ნა წეროლი მან რამეებოც რომ ლეხსაც სერგეი და
მისი მეუღლე ერთათ ასრულებდენ. რომ უღრე
იყო, განა ესენი რედეტოლის უტეიე იტოპ მგ
რამ რა უნდნ ექმან მას, რადეც ის ზათესა
ვის სარჩენსაც ვერე ჰპოვებდა, სხეა წეროლი მან

მოსაშლასა ხუროთა რითმ დაეკირავ? საქმე იქამდინა დაცემული ჰქონდა. წიგნთა 20 მანეთის მიცემაც არ შეეძლო, რამე კარგე ტურა სხვას ესწრაფებოდა.

შველნიც გვარის უბედურების მიზეზათ იქაუნ და მართვალის, რომ სი მესხი ბერიდგანვე ჩაყარდა ისინი გარემოებებში და სრატადრო მხიდა და იქაუნთი და ერთი ეკლარა ახწედა თავსა. მხოლოდ უკანასკნელს დროს კი მელიქი შეილოს ქალის შეუღლებამ და დაკავშირებამ მას გაუადვილა შრომა, ხარჯი, დარტყმვა, ვარამი და თვისი სულის ამოსვლის დრომდრის ერთგულად მხრეთნველ ვატრონათა მდებარეობა მადლობა დმერთსა და სერგეი მესხის ბედსა, თორემ რომ ეს ასე ვხვდ ვოფთლიკოსსა ბმანი საქმე უკანასკნელს დროს ერთობ სამწუხაროდ მდგომარეობაში იქმნებოდა ჩავარდნილი. რადგანაც იმ დროის ქართველთა სასოგადოებამ არ ვხვდა ქება იმის უღრის შრომასა, რათც შეეხებამ სერგეის ცულობსა და ამის დაფასებნსა ეს მომწიფალ შენ და მწკრდებულო და ამიტომ აწ მასზე მეტს არას ნიჭყეთა, მხოლოდ მასკი უნდა გაეხსენათ, რომ არც ერთი მწერალისა და რედაქტორთაგანს ქართველს არ მიუძღვის მხოლოდნი შრომა, ჯაფც და სამსახური წინა შე დაქართველოსი რამდენიც სერგეიმ იშრომა და ემსახურა თავის სამშობლო ქვეყანასა.

საუკუნოდ იყოს ხსენება შენი.

1883 წ. აპრილისათვის, გარდაიცვალა დიდო
ჩინოსანი და სახელგანთქმული ღენერალ-ადუტანი
ტი-გენერალ-ოტინიანი ტერტადა სახემწიფო რჩევის წეს
რზე თავადი გრიგოლ დიმიტრისძე ორბელიანი,

მ. ბრ. ორბელიანი გარდაიცვალა ოკტომბრ-
და ოთხი წლის მოხუცი ესე პატრიარქული ბირი
ისეთის გეოგოგითა და პატრიარქ დასაფლავეს რომ-
ლის მსგავსი დიდებუ ჯერ აქნობამდის საქართვე-
ლოსში არავის ჰქონებია. განსვენებულს ორბელიან-
ანს ხშირად ისეთი თანამდებობის აღმასრულებელად აც-
ნიშნავდნენ კავკასიაში, რომლის მსგავსი თანამდე-
ბობა ჯერ აქამდის არც ერთ ქართველს არა სჭერია
და ხშირათ ისეთს დარგხედაც ჟოფილა ხოლმე რომ-
მელის ხელშიაც ყოფილა ჩვენის ქვეყნის ბედთა და
უბედობათა ცხვეთა. ორბელიანის თორბენის ინ-
დიდო გავლენებით პარტიკულ პატრიარქული და
აგრეთვე მელექსე, რომელმაც ორმოცოდე სასი-
მღერო და სასიგმოვნთა ლექსები დაგვიტოვა, რომელ-
ნიც დიდის ხელოვნებით ურბან სვესენიოვი რაისა გა-
მო კეხელმაც განმარტა «დროებაში» რომ გრ. ორ-
ბელიანი ფაფის ხელოვნებითა და კილოთი თვით მეტ
ლექსეობის გამოთ მთავარს რუსთაველზედაც მალა-
სდვასო!

- I ანდრია მოციქულის დროს საქართველო
და ბაქრადისა.
- II ლექსი, აკაკისა.
- III მოგონება რისგან წარმოსდგება, ანტ. ფურ-
ცელადისა.
- IV ზარხოში, სცენა, თ. რაფ. ერისთავისა.
- V სიმღერა, იოს. ოქროაშვილისა.
- VI მეოთხე საუკ. ქართვ. მწერლები ზ. მთა-
წმინდელისა.
- VII ნინას, ლექსი თ. სოლ. ტუსიშვილისა.
- VIII სამშობლო თუშისა თ. დიმ ჩოლაყაშვილ.
- IX სერგეი მესხი, და გრ. ორბელიანი, კრი-
კინასი.

059

ჭ 551

გრ. ჩარკვიანის ქართული წიგნის მალაჯიაში
ისყიდება შემდეგი ახალი წიგნები:

- 1) ანატომია კაცისა, აღ. კავთელისა. 20 კობ.
- 2) აღი, მოთხრობა, ნ. ლომოურისა. 30 კობ.
- 3) დედა მათა, მოთხ. ს. მალობლიშვილისა 20 კ.
- 4) ბედ-უკულმართი ჯალაბობა, მოთხ. აღ. მირი-
ანაშვილასა 15 კობ.
- 5) იოვანე შეათელი, (ბიოგრაფია), ზ. მთაწმინ-
დელისა 15 კობ.
- 6) ხომლი, გოგებაშვილისა 30 კობ.
- 7) კუნწულა, გოგებაშვილისა 40 კობ.

ლიტოგრაფია.

ვიღებთ იაფათ ყოველ ნაირს საქმეებსა. ლიტოგრა-
ფია იმყოფება. ლორის-მელიქოვის ქუჩაზე ჩემს სა-
კუთარს სახლებში.

ივანე მესხიევი.